

Обличчя буржуазної преси

Майк Йогансен

Таймс

(The Times)

Уявіть собі джентльмена в циліндрі і в фраківі. Права холоша його штанів ціла і спускається на товстий салдатський черевик. Ліва холоша його штанів... лівої холоші зовсім немає і видно голу волохату ногу з венозними прожилками, що набрякли від м'ясної їжі і частого уживання коктейлів. Ця нога боса, на пальцях товсті мозолі намуляні лаковим черевиком і невиведені ще Блу-Джеєм, чи ще яким патентованим способом.

Квадратове підборіддя цього джентльмена чисто виголене з одного боку, та з другого стирчить розпатланий шматок лакейської бакенбарди. В очах його і неписьменний прочитав би любов до добрих минулих часів і спокійну певність, що з сера Остіна Чеймберлена*[\[1\]](#) куди кращий філософ, ніж з Маркса*, а з сера Кітченера* куди кращий державний муж, ніж з Леніна.

Але цей перистий джентльмен не є персонаж із жовтневої агітки в оформленні Меллера*.

Це перший порадник усякого англійського обивателя, володар сердець і володар мільйонів, колективний розум пасторів, полковників, письменників, психіатрів, промисловців, помбухталтерів — присяжний повірений половини англійського народу.

Це часопис Таймс, мільонер, що продає себе кожному стрічному за два пенси, поважний лорд — копійчаний пропагандист. Це його блідий і м'який скетч ми дали вище.

Ми забули, по-перше, сказати слово про його зріст. Це часопис — велет, старий гігант; проти нього найбільші наші газети не більше як пущьверинки жовтенята*. В двох нумерах Таймсу стільки тексту, скільки є в третьому томі "Капіталу", кожна сторінка його вміщає на своїх семи шпальтах рівно друкований аркуш, а їх, сторінок, над двадцять.

Щоб прочитати весь номер Таймсу, всі ці двадцять два аркуші друкованого тексту, треба сидіти цілий день зрання до вечора. Гоголівському Петрушці* (коли б він знав англійський язык) одного номера Таймсу вистачило б на півроку постійного читання.

Отож ніхто, очевидно, не вправляється читати всю газету, а продивляється лише ті відділи, що його найбільше цікавлять. Та ми спробуємо прочитати цілий номер Таймса, хоча б у найхарактерніших рисах, і почнемо з самісінької маківки цього шановного джентльмена.

Над величезним простирадлом першої сторінки маковіє химерний напис якимись старовинними літерами, зовсім не подібними до ясного і простого латинського шрифту

всієї газети. "The Times" написано вгорі старовинним ґотичьким, середньовічним шрифтом, і ці два слова розділені девізом Ордену Підв'язки*.

Усередині щит, на якому видно тільки два слова з того девізу, писані середньовічною **французькою** (!) мовою. Поруч **теж по-французьки** написано "Dieu est mon Droit", що значить: "бог — моє право".

Не подумайте, що це право всякого англійського громадянина, вихвалюване в підручниках юридичних факультетів. Це навіть не право англійського буржуа, це навіть не право англійського лорда. Над газетою англійського обивателя макове право норманського пофранцуженого лицаря, завойовника Англії, право його автономності від короля-нормана.

Нижче праворуч стоїть номер: сорок чотири тисячі дев'ятсот сорок, і в ньому тисячі й десятки тисяч акуратненько відділені комою, щоб читач бува не подумав, що Таймс почав видавати після потопу старий Ной, вийшовши з ковчега на горі Арарат на сухеньке, і, — щоб знав читач, що Таймс почав виходити куди пізніше від цього історичного факту, хоча й дуже давно.

Нижче надруковано скільки платити за об'яви. Виявляється, що смерть, народження, шлюб, "панахідні" об'яви тощо коштують усі приблизно однаково — щось із 1 гінею (трохи більше од червінця). Та за шлюб, надрукований у двірській сторінці, треба платити аж три гінеї за кожні три рядки, а що трьома рядками не обійдешся в лордському шлюбі, то й виходить чималенька сума.

Невідома в нас штука це оті "панахідні" об'яви: "In Memoriam" (у Пам'ять). От, приміром:

Ревелл. 20 лютого 1911.

В Оксфорд-Гардені Вільям Фредерик Ревелл

ніжно любимий чоловік Мері Г. Ревелл.

"Той присмерк зачарованих днів.

Минуле невмируще"

Угорі пояснено, що коли автор живий, то йому треба за вірші платити гонорар, а взагалі краще прислати книжку, щоб не перебрехати, бува, цитату. Далі йдуть об'яви клубів для бриджа, шахів, просто клубів, тенісних клубів, клубів для розгадування загадок (єсть і такі), клубів для танців і починаються курси сиділок, чи няньок. У собачім відділі, що буде нижче, є шостимісячні курси для молодих міс, де їх навчають на собачих няньок і видають у цьому сертифікати.

За няньками іде найцікавіший відділ об'яв — особисті (Personal). Починається він з того, що мільйони читачів "Таймса" дізнаються, що:

"Б. Т. Дякую тобі, голубко, будь ласка, попрохай poste-restante* Дж. П. О. послати листа. Р."

Або трохи нижче:

"Друг, не можу більше приходити, чи писати. Можна тільки чекати.

Бета".

Далі йде строката побутова суміш. Загублено малакський ціпок і міховий комір, еспанець береться навчити вас еспанської мови, доктор літератури сподівається, що яка-небудь гуманна, добросердна особа згодиться позичити йому п'ятьсот карбованців (він потрапив у скруту, бо жінці його довелося робити операцію), леді (жінка районного судді) рекомендує всім матерям віддавати дочок у таку то школу (і її дочка вчиться тамож) — ця леді охоче одповідатиме на запити і даватиме інформацію.

Ви можете пожертвувати двадцять фунтів (двісті карбованців): на ці гроші преосв. суперинтендент (щось на штиб архирея) улаштує сімсот обідів для бідних (і сам не пропаде).

Ви можете пожертвувати непотрібні вам вставні зуби і їх вставлять бідним. Ви можете найняти в леді, що їде за кордон, її квартиру з меблями (а коли охота, то і з посудом, білизною та лакеями) всього тільки за шістьсот карбованців на місяць.

От **"бувний офіцер"** (52 роки) розчарувався, втратив усі ілюзії, мало надій, грошей нема, все ж дуже хотів би мати — оранжерею та (або) піяніно! Чи є в цій великій імперії та шляхетна і щедра особа, що подарує йому це? Адреса і т. д."

"Людина з університетською освітою знайшла собі оту дівчину і хоче одружитися. Ця людина працює, але мусить тепер заробляти більше – сім тисяч на рік. Чи не дасть хто-небудь йому таку платню? Він має юридичну і фінансову кваліфікацію і має енергію. Адреса".

Це прохачі, а ось людина, що сама заробляє собі на хліб.

"Джентльмен, що возить на своїм власнім новім великім автомобілі. Може найнятися на день, тиждень, місяць, де завгодно; тут, або закордоном. Пишіть "Капітанові". Адреса".

Коли ви хочете поласувати, їздячи на автомобілі, що в нім за шофера бувний капітан, вам не треба їхати в більшовицький край. У Лондоні є такий капітан, якому ви можете давати на чай і гукати, щоб він їхав швидше.

"Загубився! Любимець алігатор, що слухається на ім'я Бетті. Добра винагорода. Льюпіно Лейн*. Новий Оксфордський Театр".

Адреса пояснює все. Крокодила загубив американський відомий кіно-актор, комік Льюпіно Лейн. Нічого страшного.

Трішки страшніша дальша об'ява.

"Маленькі діти ждуть, щоб їх послали в притулки видужувати після операцій. Будь ласка, **допоможіть** відіслати їх.

П'ятнадцяти шилінгів (шилінг — півкарбованця) вистачить, щоб дитині прожити тиждень в Офорді. Одіж так само потрібна. Міс Гаворд — Дитячий Шпиталь. Адреса".

Я думаю, не треба пояснювати свідомому читачеві, чому це екс-офіцер сподівається, що йому подарують оранжерею, а міс Гаворд має надії, що їй допоможуть здихатися дітей з одрізаними ногами і вилущеними кістками. Свідомий читач знає, що англійська буржуазія і лорди мусять допомагати екс-офіцерові, який завжди на поготові нищити більшовизм; мусять якось пристроювати дітей пролетарів і дарувати

їм зношені штанці, бо й самими екс-офіцерами не знищити безробіття й комуністичної пропаганди. Далі свідомий читач дізнається, якими це способами полковники індійської служби нищать більшовизм, а тепер свідомий читач мусить визнати, що портрет Таймса, намальований вище, є ще дуже блідий і туманний портрет. Адже всі ці об'яви взято з одного нумера Таймсу, з однієї шпальти, і що ми ще не просунулися до половини першої сторінки.

У тій же шпальті прохають присилати одіж для бідних на адресу такого-то вікарія. Аж от:

"Досвідчений лікар має час для того, щоб постійно займатися делікатною нервовою недугою, що вимагає постійного догляду".

Леді-удовиці і вдови купецькі, налітайте. Досвідчений лікар має час і потрібну делікатність.

"Дворянки можуть вивчитися на няньок, і сиділок. Адреса".

А поруч:

"Англічанка з багатолітнім досвідом в Індії пропонує принаadne житло, де сполучено індійські розкоші з англійськими чарами — джентльменові з Індії, або просто джентльменові, що потребує квартиру, або хоче бути гостем за плату. Голф, човни, одна година відстані від міста. Адреса".

Сподіваємося, що свідомий читач давно уже бачить межі рядків волохату ногу з мозолями від лакових черевиків, що старанно ховається за другу ногу в випрасованій холоші.

А тимчасом, виявляється, можна цю ногу одягти і то задурно. Маєте.

"Даремно. Дві пари елегантних панчіх, щирого шовку, для того, щоб придбати кілька друзів для нашого виробництва. Адреса".

Не думай, одначе, комсомолко, що тобі так і пришлють дві пари елегантних панчіх, щирого шовку. От коли б ти була леді з вищого світу, написала б листівку, і тобі прислали б не дві, а двадцять дві пари задурно. Бо читай далі:

"Потрібна леді, своя в аристократичних колах, що могла б популяризувати візрцеві костюми і вечірне вбрання, пошиті за шкiцями відомого артиста. Носити з собою зразки матерій необов'язково: добра винагорода, коли знайдеться підходяща особа. Адреса".

Цей "артист" може платити великі гроші підходящій особі. А ось другий артист: **"Портретист** з одчаєм шукає великої мебльованої чи немебльованої студії, такої, щоб можна було б і жити; в центрі. Адреса".

Пропустімо лекції верхової їзди, танців, ярмарок квітів, величезний розділ колекціонерських об'яв, знову танці (танго за три лекції!), меблі, піанofорте, партнерів для фірм і перейдімо до довженної низки собачих об'яв. Проминемо й тут сімох братів такої-то породи, веселих і життєрадісних, що продаються гуртом і нарізно, хортів, сеттерів, пекинських мініатюрних псів, фокстер'єрів, що в них шерсть як дріт, таксу, що її продадуть дешево, якщо тільки трапиться хороша собаколюбна, гуманна сім'я, і перейдімо до собачих готелів.

"**Гостиниця** для собак у Барнакрі. Багато землі навколо, ідеальні страви, центральне ogrівання; постійна собача нянька з сертифікатом, спеціальне годування різних порід. Адреса".

Другий готель — готель-дача. Тут дбають також і про собачу романтику, влаштовуючи вигідні умови для любови. Так само тут беруться викласти собакам науку, і завжди є продажні йоркширські тер'єри.

Перша сторінка закінчується таблицею, що показує, де містяться об'яви про дану потребу. В цій таблиці вісім великих і шістдесят три дрібних категорії об'яв. Правда, не всі категорії однаково багаті. От, приміром, категорія "Товариств" (Societies) і має одним-однісіньку об'яву. Це об'ява Товариства Кремацій (спалювання трупів). Бути членом такого товариства на всьє життя, аж до моменту спалення в крематорії, коштує п'ятдесят карбованців, включаючи сюди кошти на спалення вашого тіла в якому завгодно крематорії.

Ніяких інших товариств не видно, ні наукових, ні громадських, ніяких. Натомість є об'яви клубів.

Друга сторінка Таймсу — це пароплавні компанії, екскурсійні фірми, готелі. Це сторінка туриста. Треба сказати, що туристам живеться в Англії здорово. Можна за відносно невеликі гроші поїхати куди завгодно. Англійці, приміром, їздять у Париж на weekend (кінець тижня, от як харківський робітник їздить на суботу й неділю рибалити на Дінець).

Та що нам ці екскурсії не при губі, перейдімо до третьої сторінки. На третій шпальті починаються притулки для дітей, дорослих, фізично, психічно хворих. Є благодійні інституції, що заодно прохають вашої допомоги. Отакий Шпиталь Св. Томаса має п'ятсот хворих і тисячу сто прихожих пацієнтів. Щоб його підтримувати треба ще зайвих тисячу карбованців на день, а їх нема. Пацієнти дають все, що можуть, але цього не вистачає. Звичайні пацієнти — це сусіднє робітництво. Нижче прямо написано, що:

Всіх людей, що мислять, і жінок проситься допомагати сирітському товариству і т. д.

Допоможіть малій дитині! Наш свідомий читач добре собі уявляє, чого це апелюють не до **почуття**, а до **мисли**. Можна ненавидіти пролетаріят усім серцем, але розуміти, що не варт його дуже дратувати.

Але притулки є не лише для пролетарів.

"**Досвідчена** леді приймає гостей у делікатних справах. Уважне трактування. За містом".

Це, я так думаю, мабуть аборти. Наш джентльмен в одній холоші очевидно не може вимовити таке слово. А от ще один спосіб м'ягчити номенклатуру:

"Лондонський дім присмеркового сну"...

Так і написано: "London Home of Twilight sleep".

...першорядний Дім для матерів, що спеціалізувався на присмерковому сні і т. д.

Здається, втім, що це якийсь новий медичний засіб.

Багато цікавого можна знайти в відділі продажу котеджів і домів — з нього видно,

що англійці дуже любляють опочивальні. Котедж з дев'ятьма, десятьма спальними кімнатами — це звичайне діло.

З половини третьої сторінки (а ми вже проминули більше тексту ніж є в тому третьому томі Капіталу) починається попит і пропозиція роботи.

Молода леді, витончена, хороша зовнішність, шукає секретарської посади в джентльмена "з положенієм". Добре пише, може друкувати. Адреса.

Есть і попит.

Потрібна з найближчого четверга весела й симпатична Молода Леді як компаньйонка молодій леді, що має нервозну диспозицію. Адреса.

Куховарки, покоївки, генерал-шефи (пишеться просто Generals), няньки, садівники, шофери. Якась місіс хоче мати няньку для своєї дитини, що могла б замітати в хаті і витирати пил. Декілька сімей спеціально хотіли б мати подружжя — кухаря й покоївку, або шофера й куховарку, очевидно, щоб уникнути прислуги з любов'ю. В Дортмурі якісь дами утримують ресторан і хотять мати бувшого офіцера доглядати за розміщенням автомобілів і столів у ресторані. Виходить, що знаходиться робота для бувших офіцерів.

Дехто підкреслює, що не п'є (коли чоловік) або — що не кохає (коли жінка), констатуючи, що дівує постійно. Роботодавці подекуди вказують потрібну їм релігію.

У правім нижнім кутку третьої сторінки є друкована форма для об'яв, яку, заповнивши, можна вирізати ножицями і послати до редакції.

Обминемо тепер судові справи, що їх є майже на друкований аркуш і програми служб божих у церквах, що друкується точнісінько як програми театрів, а в кінці як режисер указується той чи інший піп. Обминемо спортивні новини, перегони, поло, гокей, біта, водний спорт, голф, лавн-тенніс, рагбі — футбол, норсерн — юніон-футбол, асосіейшен-футбол (це той, що й у нас), бокс, крикет, фехтування на флоретах, фехтування на еспадронах, фехтування на рапірах, полювання з рушниць, полювання на лиса з хортами верхи (це в англійців зветься "благородне полювання"), атлетику всяких категорій.

Оці спортивні новини забирають стільки тексту знову як цілий третій том Капіталу — дві сторінки Тайму. Тут уже є деякі реклами. На шостій сторінці реклам немає — це парламент.

Ледве чи зацікавиться свідомий читач ще раз почитати промови Джойнсона Гікса, чи якогось там капітана Фейрфекса, про якого сказано тільки, що "капітан підтримував білл". А що той білл був про збільшення кари за злочинства, то й капітанове поводження цілком зрозуміле.

Мабуть трішки цікавіша буде для свідомого читача така подія: в чужоземній галереї підчас промови містера Буті (з Абердіну) якийсь молодий чоловік почав плескати в долоні. А що це порушувало парламентські звичаї, йому негайно запропонували вийти з парламенту. Він відмовився, його вивели силоміць. Виходячи, він гукнув: "Голосуйте за містера Саклатвалу"!

На тій же сторінці ми дізнаємося, що замовлення на будову нових крейсерів розподілено дуже справедливо межи вісьма фірмами, що будують воєнні кораблі і то

вельми справедливо, по одному крейсерові на що-кожну фірму.

Тут же є відділ, що називається химерною назвою "Лондонська Газета", і в ньому докладно в'яснено, якому лейтенантові бути віднині капітаном, а якому лейтенантові зовсім уже не бути офіцером, бо "король не може знайти вжиття для його послуг" з тієї причини, що той лейтенант засуджений за віщось цивільним судом.

Пролетімо повз довгу статтю про авіацію, суми й кошториси, про землі для полювання, подаровані штатським службовцям, листи читачів, де є заклик до всіх британських куховарок і господинь купувати тільки британські вироби. Виявляється, що бували прихильники і всяких легальних заходів що до цього, але, "на жаль", і досі доводиться орудувати словами, а не примусом. Проминемо й того шановного виноторговця, що роз'яснює шановній публіці про виноградні вина англійського виробу.

Хоча, мовляв, виноград і не росте в Англії (через вогкий і дощовитий клімат), та давно вже винайдено способи ввозити виноградний сік. "Отже" британські вина такі ж самі щирі як еспанські, французькі, австралійські чи південно-африканські.

Але тут ми мусимо покинути свідомого читача і розважити трохи лакейські душі (що їм у Радянським союзі не заборонено читати радянські газети і що таким чином теж складають частину читацької маси). Щоб потішити цю категорію людей, наведемо дещо з статті про те, як принц Вельський (спадкоємець престолу) одвідав різниці в Смізсфілді. Виявляється, що хоча принц їздив цілком інкогніто і його зустрічало всього тільки десять вищих урядовців і начальників, але населення і різники його впізнали і вирішили, що він "добрячий хлоп".

Далі принц (слухайте! слухайте!) одмовився одягти спеціальне пальто, коли сходив у лідники, а проходячи повз пам'ятник героям війни, зняв (зняв!) бриля!

Подивившись на машини принц заявив, що вони справили на його глибоке вражіння. Далі він пив каву з тих самих (тих самих!) чашок, що з них п'ють усі відвідувачі ресторану, і офіціант подавав йому каву звичайнісіньким способом, точнісінько як і всім.

Далі він роздивився знову якісь машини і заявив, що то є "чудові машини". Він пробував одрізнити шотландське м'ясо від англійського і помилився — після чого "принц і всі, що були з ним, сміялися щиро".

Потішивши таким способом лакейські душі, перейдімо до інцидентів на вулиці. От, приміром, автомобільна катастрофа. Вікарій Н'ю Мілза ("Нових Млинів" коли ваша ласка), керуючи автомобілем, налетів на мотоцикліста м-ра Мартіна і роздушив його. Дружина покійного мотоцикліста тепер позиває спортивного попа, якому, до речі, не більше й не менше як сімдесят років. Здається, що духовний автомобіліст має заплатити вдові п'ятнадцять тисяч карбованців.

Десята сторінка починається з статті під назвою "Зачаровання", автор Каллісфен. З великим здивуванням читач переживує парфумерну філософію автора з еллінським ім'ям, поки не дізнається в кінці, що це є реклама універсального магазину. Знову спорт — на цей раз більярдні змагання і музичний блокнот.

Музичний блокнот силкується довести, що Англія — країна дуже музична

наперекір ходячій славі. Доводиться це цифрами числом співочих товариств. Музичний блокнот запевняє, що співочі товариства співають не фальшиво і доводить це тим фактом, що тенори виступили на якомусь концерті з до, в той час як баси співали додіз. Цей факт автор називає тріумфом хорової музики.

Єсть шматочок із Таймса 1826 року — це якийсь вірш, що дуже туманно натякає на те, що якийсь лорд є однорог. На це витрачено двадцять рядків, але прізвище лорда делікатно заховано за точками, щоб покійник у своїй столітній могилі не образився б на нескромність газети.

Пропускаючи силу літературних нотаток, найбільше архівного порядку, надibuємо цікаве офірування. Дружина покійного Артура Маркгема пожертвувала капітал, проценти з якого що-року служать премією за найкращий літературний твір. Це, звичайне діло, нікого не здивує. Але от кандидати на премію мають бути або вугільні шахтарі, або ті хто був раніше вугільним шахтарем в Англії, Шотландії та Велсі і тепер не працюють як інваліди.

Про кого ж пишуть шахтарі Англії, Шотландії та Велса на приз Артура Маркгема?

— На цей рік їм дано таку тему: "Чоловіки й жінки в Шекспіра як прояв національного характеру" Екзаменатори з Шефїлдського університету прирікатимуть премію.

Одинадцята сторінка — це зовнішня політика і закордонні події. Треба одзначити, що китайські події даються з географічною мапою. Зате ж, ясне діло, освітлення тих подій, з нашого погляду, сильне своєрідне. Далі ідуть свараджисти, пожежі в австралійському чагарникові, практика для англійських хлопців у канадських фермерів в Онтаріо, меліорація коло Нілу в Егїпті, безробіття в Німеччині (не в Англії!), таємні події в Небрасці (хтось стріляв з револьвера в вікна). моральні заходи попів в Лос-Анджелосі, що збурили поліцію проти п'єси О'Нейла "Любов під в'язами"*, і заарештовано всіх акторів за демонстрування аморальної вистави (акторів випущено під заставу в сто карбованців кожного), і пожалування якогось ордену попам і урядовцям Південної Америки з нагоди подорожи принця Вельського в ті краї.

Вся ця каша, так би мовити, закордонні події подається наколочена як горох з капустою. Правда через те її цікавіше читати, але й тим важче зосередити свою увагу на чомусь одному.

Далі Рада Ліги Націй і знов політичний горох з сенсаційною капустою.

Тринадцята сторінка починається з індексу змісту газети, тоді погода, тоді коротко переказано головні новини дня, серед яких більярдний турнір займає рівнорядне місце. По цім знову ідуть статті, а закінчується сторінка великою статтею про мандрівних птахів.

Чотирнадцята сторінка знов статті і несподівано знов погода. Погода, як годиться, буде "перемінна". Але знову, це вже в науку нашим газетам, додано метеорологічну карту давлінь атмосферних. Цікаво, погода яких міст подається окремe погоди англійської: Париж, Брюссель, Канни, Монте-Карло.

Вкінці є розділ "Сонячне світло" в цифрах (товар, відома річ, дуже рідкий в Англії,

це сонячне світло).

На п'ятнадцятій сторінці знов з'являється орден Підв'язки і знову з'являються готицькі літери. Це "Court Circular" ("Двірський циркуляр"). Тут можна дізнатися, куди поїхав лорд такий-то, як здоров'я леді якої-то, коли повернеться полковник сякий-то. Тут же сповіщено всьому культурному світові, які відбулися в вищому світові шлюби і, значить, яких кровей родитимуться люди, од нас з вами грішних, вищі. Далі заповіти і дари, а поруч стаття.

Ми вже розважали вище лакейські душі, а тепер дозволимо собі потішити споріднені їм натури порядку релігійного. Назва статті "Каяття".

Існує, бачите, в усіх наших діях якесь непогодження, якась дисгармонія і вона затьмарює життя не лише окремих людей, а й цілих держав.

Звідки ж береться в діях англійських людей та дисгармонія (якої, як ми бачили, немає в англійському хоровому співі)?

— "Корінь і причина цієї дисгармонії це — гріх"!

Як би не називала це антропологія і психологія, каже далі учений автор, це байдуже.

— "Одкиньмо всякі оці терміни"! — рішучо пропонує він.

— Гріх — це те з чим ми всі народжуємося!

Але трішки нижче високовчений автор усе ж таки визнає, що ми мусимо відповідати за наші гріхи (доводиться трішки плавати авторові, бо інакше, для чого ж будувати тюрми, коли гріх прилипає до кожної людини з моменту народження).

Але, виявляється, що біди в цьому немає, бо ми живемо і працюємо на землі не самі, а в кооперації. "Ми всі працюємо з ним" (тоб-то з богом). Гріх, бачите, це не те зло, що ми робимо людям, а те що ми робимо богіві.

Читач уже добачає яка зручна і комфортабельна релігія. Муки совісти це не каяття. Каяття є (слухайте, слухайте!) свідомість, що ми скривдили бога.

Почуття це, до речі, дуже приємне, каже автор. "Цього не може зрозуміти той, хто цього не почував".

Отак заспокоївши своїх читачів, автор закінчує свій науковий трактат про каяття.

Гаряче рекомендуємо таку постановку нашим аматорам релігії. Вона куди простіша і комфортабельніше від усяких інших. Коротко це висловлено в формулі Джорджа Фокса*, процитованій автором: "Світ, що показує нам наші гріхи, цей світ сціляє їх".

Старий лис (Фокс значить "лис") добре знав свого споживача!

Після цієї декоративної філософії і декоративних подорожів коронованих дурнів у різниці і м'ясні склади іде сторінка справжніх правителів країни — Сіті.

Попереду — це статті, далі новини про ринок з усіх частин усесвіту. Далі щось на манір отого двірського циркуляру тільки вже про купців.

Я нижче, під циркуляром фінансових тузів реєстр банкрутів. Сьогодні в номері п'ятдесят три банкрути. Майже всі вони дрібні крамарі, або ремісники.

Обминемо знов колосальні поля біржових таблиць і спинімося на доповіді про збори Камери Навігації Комерційної. Це є приватне товариство і от воно, обравши нового

президента, слухає його промову.

Попереду ми дізнаємося, що батько цього президента "п'ятнадцять років тому теж був президентом тієї Камери". Цікава його характеристика. Він був "дуже щасливий судовласник" і мав "великий успіх у своїй справі і в усіх інших".

Згадуємо Римську Імперію, де воевод обиралося на підставі головне їхнього щастя. "Добрый полководець, і досвідчений, і щасливий" писав Тит Лівій* про когось, а останнє місце в римській риториці було головним.

Президент дуже діловито розповідає, які труднощі є в їхньому ділі, яка його вага в експортному балансі Британії, жаліється на дешеві тарифи і одночасно пишається ними. Перевезти морем тону зерна з Буенос-Айреса в Лондон коштує дванадцять шилінгів — дистанція 6.294 м., а перевезти ту ж саму тону зерна від Лондона до Норсгемптона залізницею коштує чотирнадцять шилінгів — дистанція 65 миль!

Є чимало цікавого в довгій промові президента, але найцікавіше — це, мабуть, його міркування про державний соціалізм (!) і про ту шкоду, що він мав би заподіяти корабельництву, а також торгівлі.

Як не чудно слухати з вуст корабельного англійського магната наївні розправи про соціалізм, який він десяток літ тому спокійно ігнорував, але в цьому є глибокий зміст. Нижче у тому ж номері полковник індійської служби критикує теорію Леніна. Це все дуже смішно, але й дуже знаменно. Коли вже полковники індійської служби мусять виступати на оборону капіталізму, це вже зовсім залишилося діло. То дарма, що мужній воїн нічого з Леніна не читав окрім якогось неграмотного викладу на штиб Росселевої книжки про Маркса. То дарма, що уява його про ленінізм химерна, що аргументи його дитинячі, що незнання його гомеричне. Важно, що читач очевидно хоче, щоб його переконували, щоб його заспокоювали, щоб його розважав авторитет хвацького полковника індійської служби.

Ця консервативна, спокійна, самовпевнена країна, здається, чи не більше ховає в собі зарідків революції, ніж будь-яка інша буржуазна країна. Розклад і повільне життя англійського капіталізму позначаються на кожному розділі Таймсу. Товарні ринки вислизують спід рук англійських купців, безробітні хочуть їсти, "в завулках метушаться кнури" (Хвильовий) і благають англійських хазяйок купувати тільки їхній, британський бекон, шкипери всерйоз обмірковують невгоди соціалізму, Честертон* пише одчайні книги про загибель Британії і пропонує дитячі рецепти для її спасіння — а король, як і двісті літ тому, проробляє ідіотські церемоніали, лорди їздять на Рів'єру, полковники спростовують Леніна. Принц Вельзький їздить у різниці і милується з м'ясорубок — Таймс демонструє свою ногу одягнену в шевіотову холошу з бездоганною складкою аж до салдатського черевика.

Але це про Англію, а Таймса ми ще не дочитали. Ми дійшли тільки до половини цієї "людини-юрби", цього колективного голосу парикмахерів, перів, полковників, промисловців і піжонів.

Читач уже побачив, що портрет цієї "людини-юрби" намальований на чолі цієї статті блідий і неповний. Додамо до нього психічний портрет з новели Едгара По*:

"В моїй уяві постали поплутані і парадоксальні думки про велику розумову силу, обережність, нужденність, скупість, холодний розрахунок, яхидство, кровожадність, тріумф, веселість, неописуваний жах — страшний, непереможний **одчай**"*.

Тан

(Le Temps)

Серйозна "мадама", літненька вже аж віку (народилася року тисяча вісімсот шостидесятого під еспаньйолкою Наполеона III-го), нашпикована ущерть датами і цитатами, викладає французьку мову за кімнату і пансіон, читала Прудона, глибоко переконана, що "англічанка гадить", віри католицької, страшенно цікавиться убивствами і глибоко зневажає провінціялок з Ліону.

Але сама вона блякла і витерта, на блаженському папері, поганою фарбою і не дуже важними шрифтами. А що найгірше — служить гувернанткою в американського дяді за дуже невелику плату і вже — *quelle horreur** — навчилася від дітей жувати резину!

Пише вона себе ґотицькими літерами *Le Temps* по старій пам'яті, і найбільше нагадує старої ж блаженної пам'яті "Южный Край"*. Все як у людей: ніяких об'яв на першій сторінці нема, а іде зміст, а під змістом передова "*Bulletin du Jour*"*, де розповідається, що в Албанії порядкує не Албанія, а Італія. Стаття нудна і глибокодумна, наче і справді "Южный Край", і тільки через те видко читачеві, що це не "Южный Край", що немає на першій сторінці об'яв венеричних докторів, ресторану "Буфф" і "Вілли Жаткіна"* і надрукована та перша сторінка не "общепонятным" для всіх народів язиком, а непонятною французькою мовою.

У телеграмах вельмишановний читач такої газети впадає просто з мосту на революцію. Але негайно вельмишановний читач заспокоюється: революція відбулася не у Франції, а всього тільки на грецькому пароплаві Акрополіс, місткістю на 3 584 тони, і капітан уже телеграфував: маю революцію в екіпажі; по прибутті матиму звільнити скількох грецьких революційних матросів.

"*Le Temps*, — міркує поважний читач, — у нас у Франції революція уже була. Нам вона не загрожує. Черга за грецькими пароплавами". І він переходить до статті "Бюджет на 1929 рік". Він згадує закон 28 червня 1928 року, яким франк стабілізовано в розмірі 20 сантиметрів, тобто п'ятої частини до військового, а на українські гроші вісім копійок. Замість аналізів і аргументації читач споживає міністерську декларацію, яка ясно і недвозначно заявляє "що все буде гаразд". "Усе буде гаразд, — стверджує і газета, — коли Палата цілком приєднається до цієї розумної і ділової декларації, чого від них чекає вся країна".

"Ах! — зітхає поважний читач. — Шкода, що я не можу як уся країна, привітати ідею восьмикопійчаного франку. А втім що таке уся країна? Провінціяли!".

І він, парижанин, з особливою насолодою читає, як чухрають ліонця м-сьє Камюса, що пропонував завести в бібліотеках моральну цензуру при купівлі книжок. Головний аргумент проти м-сьє Камюса той, що він, м-сьє Камюс, живе... в Ліоні і значить є явний провінціал. Бо, як сказав десь м-сьє Альбер Тібодє*: "Париж є столиця Франції, але Ліон є столиця провінції".

Тим то м-сьє Камюс і розводить усякі погляди і теорії. А от **парижанин** Едман Гондіне* сказав: "Я ніколи не висловлюю ніяких поглядів ні на кого й ні на що: я вважаю що це недоцільно". І щоб остаточно добити нахабного провінціала, автор замітки цитує: Альбера Тібодє, Анрі де Реньє, Еміля Золя, Франсіска Сарсея, Гонкура, Поля Гарсіна,* наводить факти з їхньої біографії і таким чином у двадцятьох рядках зводить провінцію нанівець.

Утішившись своїм паризьким авторитетом, шановний буржуа переходить до пакту Келлога ("Temps" від кінця серпня) і знову дізнається про все з цитат. Цитується Штреземан, берлінський власний кореспондент, "Ізвестія", власний лондонський кореспондент, професор юрист з Єйльського університету в Америці, і заперечення професорові юристові з боку містера Гарфілда, президента Вільямстаунського інституту і професора Фея з Торонто в Канаді.

Цитати цілком переконують шановного буржуа; він уже не помічає, що й тут наприкінці виткнувся з мішка американський дядя. І от він пропускає колоніальну анкету "через Африку" і передчуваючи цікавіші матеріали перегортає сторінку. Але й тут він обминає хорватів, що влаштували якусь нецікаву інтерпарламентарну конференцію - південнослав'янську відповідь на італійську ноту, маніфест м-сьє Венізелоса, заведення в Туреччині латинської азбуки (що він трактує як перемогу французької культури), голод в Анатолії, спиняється на секунду на заголовкові "Empire Britannique"*, почуваючи, що "англічанка строїть капості", лякається з підзаголовку "Le sous-marin "L 55"*", але прочитавши, що тут ходить об похованні моряків, затоплених у Фінляндській Затоці, заспокоюється і мінає далі.

Він обминає війну залізничних рейок проти автомобільних шосе в Англії, зацікавлюється підзаголовком "L'attentat de Liege"*, але дізнавшись, що про самий замах нема ні слова, а є тільки дипломатичні висновки, мінає становище державної скарбниці в Італії, міжпарламентську спілку в Німеччині, допомогу безробітним тамож, стосунки між Польщею і Радянським Союзом, конгрес "молодих комуністів" тоб-то комсомолу в Москві, президентські вибори в Сполучених Штатах і знову його увагу приковує підзаголовок.

"L'assassinat du general Obregon"*, де сповіщається про нові арешти в цій справі, про те, що попереду мусила вбити Обрегона* Марія Манцано, встромивши в нього отруєну шпильку, але злякалась і відмовилась з'явитися на бал, що далі змовці на чолі з Марією Консепсціон лагодилися зірвати залізничний міст під потягом Обрегона, і нарешті убити його було доручено Торалеві.

І от після цього він переходить до відділу останніх новин з закордону, де, як він знає, його почастують убивствами і самогубствами.

Як же це так трапилось, що вельмишановний буржуа нічого не читає в газеті, а жде поки почнуться убивства і самогубства? Для чого ж він узявся читати таку газету?

Справа в тім, що вельмишановний буржуа сам служить в якомусь департаменті і читає "Temps" екс офіцію*. Для душі і для розуму він читатиме "Petit Parisien"* чи іншу яку бульварну газету, де убивства розповідаються в усіх подробицях і де плітки, поговори і скандали подаються розцвічені яскравими фарбами і розкішно ілюстрованими фотографіями.

Але й офіціоз не може не зважати на погляди свого читача, і тому в відділі закордонних новин додержується такої методи.

1. "Daily Express" друкуватиметься одночасно в Глазго, Лондоні і Менчестері...

2. В околицях Лондону утопилась француженка м-ль Марі Топі. Причина — злиденне матеріальне становище.

3. Палата ухвалила проект...

4. Молода 19-тилітня дівчина кинулася учора ввечорі з вікна готелю в Гановері, з височини 60 метрів.

5. Заарештовано директора однієї фірми в зв'язку з справою Стінеса...

6. На вулиці в Горізії, убивця-грабіжник забив на вулиці президента асоціації інвалідів, що не уступив йому дороги. Сам грабіжник загинув від того, що жандарська куля викликала вибух у нітрогліцериновому патроні, який був у грабіжниковій кишені,

7. Муніципалітет Мадриду встановляє таксу на фрукти і городину...

8. Потяг налетів на автомобіль. Шофера вбито, сина його, тяжко пораненого, одвезено в шпиталь.

І т.д. — Все-таки варт подекуди проглядати і "Temps" —постановляє вельмишановний буржуа, і обминає відділ "Revue de la Presse"*, складений з самих майже цитат.

Так він складається скрізь, бо таке його завдання, але читаючи "Temps" він ані трохи не виділяється спосеред інших відділів, до того вся газета нашпикована цитатами.

Ущерть нашпикована цитатами і єдина цікава стаття в газеті "Вісімнадцяте століття і ми" Едмона Жалу. Поки високошановний буржуа читає "Feuilleton du Temps" (а це не є наш "фейлетон", а є продовження якогось роману, що друкується в газеті що-дня. Роман цей "адаптований" теж з англійської мови і герої його Джек Сінглтон, Саузвел, Тресі, Чарлз, Боббі і т. д.), поки наш вельмиповажний буржуа розважається і англізується, ми глянем на статтю "Вісімнадцяте століття і ми".

Стаття ця про "ідеали людства" на протязі різних віків. У тринадцятому столітті, мовляв, ідеалом людини був лицар (chevalier), у вісімнадцятому світська людина (du monde), а тепер виробляється ідеал атлета, що законився в англосаксонців (а перші два ідеали людству подарували французи).

Цікаво, що автор не може тут обійти Радянського Союзу. Щоб здихатись його, він цитує Достоевського і вигадує каламбур зі словом "tenir"*, який я не можу навести з цензурних міркувань.

Одкаламбуривши таким чином Радянську Соціалістичну Спілку і заодно також і

ідеал свободи, автор виймає з кишені того самого американського дядю, на цей раз в атлетичній його ипостасі. На цім і закінчується стаття.

Тим часом вельмишановний уже прочитав "Feuilleton du Temps" і вкупі з нами у "Новинах Дня" налітає на ще одну ипостась американського дяді. Американський дядя лагодиться збудувати в Парижі на розі майдану Згоди готель для себе. Паризький муніципалітет — "не забуваючи, зовсім навпаки! про елегантність і корисність для себе цього жесту!" несміливо цікавиться, чи не спитають у його дозволу, бо він "цим не може не цікавитись".

Вельмишановний читає довгу статтю на тему, чи слід усім вільно продавати зброю, чи треба завести на американський манір поліційні посвідки. Коли механик убив з револьвера шефа Паризького Пароплавства, суд вимагав таких заходів. Але автор статті додержується погляду ліберального і вельмишановний з ним цілком погоджується.

Нам цікавіше поглянути на розправу про слово "націоналізм". Відома річ, французи користувалися завше словом патріотизм. Патріотами називали себе революціонери під час Великої Французької Революції, оратор, щоб прикувати до себе увагу схвильованих мас, вигукував слово "зрада!" (trahison), слово "зрада" фігурувало як головний аргумент у судовім процесі Дрейфуса* і в терміні "націоналізм" великої потреби не почувалося.

Розправа, як повелося, складається з цитат. Згадуються Літтре, Прудон, Рішар де Радонвільє, Девіс, Гайнріх Гайне, Наполеон, Рудольф Бекер, Ломоньє, Кастелін, Тібо, Моріс Барес, Гастон Мері, Дерулед.

Гайнріх Гайне сказав: "з ненависти до прибічників націоналізму я майже готовий полюбити комуністів".

Французька Академія у Діксіонері дає: "**націоналізм** - опінії і почуття, що вимагають для себе національні традиції даної країни. Протилежність інтернаціоналізму".

Власної думки автора статті не видно. Видко цитати. Підпис:

А. Шеньє дю Шень.

Вельмишановний перейшов на звістки про шахраїв, злодіїв, шарлатанів і інших, що вкупі називаються "Faits Divers" — Усякі Факти. Посилено нагляд над готелями і тепер легше буде викривати присутність у готелях "не бажаних чужинців". Був суд. Чоловік стріляв у свою жінку і злегка поранив її. Його осуджено на шість місяців і він має заплатити жертві збитки. Збитки вираховано в **один франк** — тобто в ті самі вісім копійок.

Ми починаємо читати вкупі з вельмишановним. Не зважаючи на всю різницю між високошановним, вельмиповажним урядовцем і зовсім невідомим навіть у своїй соціалістичній батьківщині пролетарським письменником, ми обоє, він у своїм волоського горіху кабінеті і я у кімнаті, де є тільки диктові стіни, книжки і рушниця, чуємо, що стара баба задовго жує резину цитат. Вельмишановний хотів би побільше убивств, я хотів би побільше ідей, але ми обоє одмовляємось далі жувати вкупі з старою мадамою резину старих цитат. Ми перекидаємо останню сторінку і

дивимося об'яви.

І от тут на останній сторінці ми бачимо, через віщо стара так добре навчилася жувати резину. Бо на останній сторінці французького офіціозу американський дядя, що ввесь час туманно бовванів крізь замітки і статті і телеграми і цитати, тепер з'явився у ввесь зріст, випростався і поклав ноги на стіл. З'явилася у Франції нова категорія видовищ і слуховищ і зветься вона "Music-halls". Так і надруковано, і слово це ні на йоту не галізовано. Виступають там найбільше негри з американськими псевдонімами.

Є одна тільки автомобільна реклама, і та фірми "Гочкіс". Спортивні клуби звиваються "Auto cars", "Sporting-Clubs" так і далі. В спискові готелів є і французькі назви, але більша половина їх така:

"Ambassador, Baltimore, Brighton, California, Commodore, Majestic. St James d'Albany, Splendid Royal Hotel. Imperial Palace, Carlton Hotel, Palace Majestic, Bristol, ще раз Bristol, Splendid Hotel, знову Majestic, California Palace, Atlantic Hotel, Carlton Park Hotel, знову Carlton Hotel".

У самім тексті об'яв офіціозу Французької Республіки трапляються англіцизми. Назви одержі наполовину англійські, гольф і теніс на кожному кроці, в кінах ідуть американські картини, не завше заховані навіть під французьким перекладом назов Уся сторінка об'яв дзвенить доларом.

А всередині стара мадама пережовує резину старих цитат. Сама вона вже майже не балакає, вона боїться забути французький язик, вона пережовує резину старих цитат: у них немає англіцизмів.

Сьогодні збанкрутувало вісім французьких фірм.

Дейлі Ньюз

(Daily News)

Daily News! Daily News! Daily News!

Неспішним підтюпцем по вулиці біжить сандвіч — бутерброд з двох газетних плакатів із екс-чоловічою начинкою всередині. Екс-чоловічий фарш був професором музики, грузчиком, кальвіністським пророком, офіціантом у ресторані, реформістським оратором, продавцем патентованих гудзиків, народніми масами під час виборів, і індійцем у музеї воскових фігур. Тепер він ніщо, він конкретний зміст газети Daily News, він фізичне тіло, обліплене плакатами газети.

Daily News! Daily News! Daily News! — Як купити і як продати торговельне діло — один шилінг! Два знамениті креми Понд'а! Дев'яносто знаменитих актрис без примусу і без плати своїми підписами на першій сторінці Daily News засвідчили, що це найкращий крем у світі! Креми Понд'а для очищення, зм'ягчення, годування, захисту, прикраси, для накладання пудри, для відмолодження чистоти, аромату! Наукове обґрунтування кремів Понд'а! Туби і банки, що в них продається креми Понд'а! Вся

перша сторінка Daily News і Westminster Gazette під креми Понд'а! Ні одного рядка, ні одного кліше, ні одного слова, ні однієї літери на першій сторінці Daily News і Westminster Gazette, що не були б про креми Понд'а.

Daily News! Daily News! Daily News!

Коли прокинеться той, що спить! Які спідниці носили наші бабусі і які спідниці носять наші дівчата! Агонія, муки, що їх зазнали наші бабусі, затаючись у корсет, дивлячись на прищі, викликані затулюванням, убираючи волосся мільйоном шпильок, укріплюючи капелюшок довженими сталевими голками, одягаючи під костюм вісім різних категорій білизни, взуваючи черевички на колосальних дерев'яних підборах!

Які щасливі тепер наші молоді дівчата!

Daily News! Daily News! Daily News!

Зонтик, чи палицю? Чи буде дощ, чи буде година? Коли дощ, беріть зонта, коли година беріть палицю! Але завжди беріть з собою каву "Келону"! Вона готова с в одну секунду! Варт запарити окропом! Не їжте хліба, не їжте бісквітів, не їжте тортів, не їжте печива! Їжте натуральну пшеницю в зернах Маффета!

Daily News! Daily News! Daily News!

Принц Велський від'їжджає до Африки! Що робити з його улюбленим фокстер'єром Коре? Його ельзаські гончаки житимуть у псарні в Дорсетширі! Але що робити з його улюбленим фокстер'єром Коре?

Ура! Ура! Ура!

Принцеса Мері обіцяла взяти Коре до Голдбро Голл, де тер'єр Коре зможе гратись з двома силігемськими псами мастера Джорджа і мастера Джералда!

Ура! Ура! Ура!

Небувалий комівояжер! Небувалий комівояжер мебльової фірми! Небувалий комівояжер двічі в справах був у палаці Мелтон Мобрей. Цей комівояжер є ніхто інший, як великий князь Георгій Романов! У палаці Мелтон Мобрей скрізь дубова обшивка. В головній залі зібрано всі сповідні будки членів фамілії Ловсон!

Daily News! Daily News! Daily News!

Останній портрет леді Сірдейл з її улюбленим булдогом! Леді Сірдейл виїхала з лордом, своїм мужем у Ноклофті Клонмел Тінерейрі гостювати в лорда і леді Дономоурів! Прощальний обід! Сер Г'юго Герст виїхав до Австралії! Обід відбувся в славнозвісному клубі в Кафе Ройяль! Гості в числі 12 сиділи навколо круглого столу, декорованого квітами жокейських колірів сера Г'юго Герста — золотими і білими! Серед гостей були сер Вільям Ноубл і сер Дж. П. Г'юетт.

Daily News! Daily News! Daily News!

Громадське навчання![\[2\]](#) Громадське навчання! Громадське навчання! У Н'ю-Йоркові закладено вищу школу, де американських місс навчають приймати гостей. Викладаються науки: легкої бесіди, як розважати гостей, як одягатись, як танцювати, як складати оригінальні меню! Викладають все це, ура, ура, ура, англичанки!

Новини в сфері підлог, стель, шпалерів, лінолеумів! Ви можете спати тепер! Пийте Горлікс! Демісезонні капелюшки! Конкурс газети Daily News на монтажі з реклам

газети! Один приз у двадцять п'ять фунтів і двадцять п'ять призів в один фунт!

Daily News! Daily News! Daily News!

Сторінка: книги і кунсткамера![\[3\]](#).

Англієць серед людодів! Англієць серед людодів! Нова книга Герберта Велза! Помилки знаменитого письменника! Як герой містера Велза чинить мов дурень і балакає мов розумний!*

Новини з того світу! Розмова члена товариства Психологічних Досліджень з покійним Оскаром Вайлдом через стіл!

Знамениті імітатори жінок від Ахілеса й до принця Велського!

Папір, перо, бібула*, прес, стіл, якими і на яких писалося пакт Келлога* купуються за колосальні суми для колекцій! Ажіотаж навколо шматочка бібули, на якому одбився підпис одного з пленіпотентів! Колекціонери платять колосальні суми! Єдине, чим ніхто не цікавиться, це сам пакт Келлога!

Daily News! Daily News! Daily News!

Найголосніше століття в історії! Гуркіт і гугіт вулиць руйнує нервову систему мільйонів людей! Люди глухнуть і божеволіють! Одгукнись, Ліго Націй! Припини уличний гуркіт! Заборони метрополітен, трамваї, кам'яні бруки, аероплани, свердла! Заведи резинові бруки і каучукові тротуари! Одгукнись, Ліго Націй!

Під очима ста двадцяти п'яти сов! Містер Снедан Льюїс має колекцію зі ста двадцяти п'яти сов! Наш кореспондент описує свої переживання під поглядом ста двадцяти п'яти сов!

Спить! Спить! Спить! Спить павіян із Зоологічного Саду! Другий павіян коло нього силкується розв'язати проблему сну! Спить! Спить! Спить!

Спішіть спалити свій труп! Спалювання трупів стає модою! Двадцять літ тому спалювало свої трупи сто дев'ятнадцять душ. Тепер що-року спалюють три тисячі двіста шістдесят шість трупів!

Daily News! Daily News! Daily News!

Нові ідеї! Нові ідеї! Нові ідеї! Нові ідеї в сфері халяв і чобіт! Чоботи з одворотом! Черевик з'єднаний з гетром!

Корабель без керма! Корабель без керма! Китоловний корабель без керма! Замість керма є велика діра, крізь яку запроваджують у корабель кита!

Сучасний Робінзон Крузо! Сучасний Робінзон Крузо! Містер Маллер і його син живуть робінзонами на березі в чотирьох милях від Брайтону! Містер Маллер одмовився дати інтерв'ю кореспондентові Daily News!

Конкурс бебі! Конкурс краси! Конкурс висвистування! Конкурс литок! Конкурс чоловічої краси!

Проти судової присяги! Проти судової присяги! Доктор Ролінз славнозвісний проповідник і пророк тверезости проти присяги! Він проти присяги, бо то є великий гріх зловживати ім'ям бога всемогутнього!

Грузовик нарізавсь на вагон трамваю! Один тяжко поранений! Убитих, на жаль, нема! Є перспективи, що поранений помре!

Daily News! Daily News! Daily News!

Поліція і футбол! Шефільдський шеф поліції заборонив поліцаям грати в футбол і рекомендує гокей! Статті авторитетів з приводу цього! Анкета серед **великих** людей! Думка головного констебля в Свонсі! Думка головного констебля в Кавентрі! Думка секретаря Лондонської Футбольної Асоціації! Особисті зауваження околоточного констебля з Бристола!

Шістдесят три зайвих яйця за 7½ пенсів! П'ятсот дев'яносто три зайвих яйця на рік за п'ять з половиною шилінгів! Спробуйте Курячий Корм Каствуда!

Сьогодні! Сьогодні! Сьогодні!

Королева візитує Голдбро Голл! Панахида по Джонові Буньянові!* Початок служби божої о 3-ій годині, тридцятій хвилині! Одкривається свиняча виставка в Найтоні!

Daily News! Daily News! Daily News!

Передова стаття самого редактора газети Daily News, Westminster Gazette і Монінг Лідер!

У передовій статті редактора: нові методи полярних експедицій! Питання отруєння арсеником! Редактор про заборону поліцаям грати в футбол! Сам редактор висловлюється проти заборони!

Ще одна стаття про поліцаїв і футбол! Чарлз Бьюкен гаряче повстає проти заборони! Шефільдського поліцейного шефа знищено, затоптано в кал, зрівняно з землею! І так уже кажуть, що ми "нація крамарів"! Коли в нас не буде спорту, ми будемо взиватися нацією "запінних атлетів"! Сором! Сором!

Анекдот про вікарія! Анекдот про вікарія: Вікарій — Місис Джоунз, ваш син вийшов з церкви під час моєї проповіді! Мс. Джоунз. — Ви мусите простити його, сер! Він лунатик, сер! Ха-ха-ха-ха-ха! Ха-ха-ха-ха-ха!

Хто винайшов ауерівську лампу? Хто винайшов ауерівську лампу? — Ауерівську лампу винайшов Ауер! Ауер! Ауер! Карл Фрайгер Ауер фон-Вельсбах!* Сьогодні йому сімдесят років!

Daily News! Daily News! Daily News!

Співробітництво труда і капіталу! Єдиний шлях відродження Британії! Торговельна фірма Лістер і К° Лімітед допускає кларків і агентів засідати в Правлінні! Розкішні наслідки! Сила корисних указівок!

Нова експедиція до південного полюсу бере з собою гітари! Фільми! П'ятсот тисяч цигарок! Автоматичне піаніно! Геолога! Фізика! Океанографа! Повне зібрання творів Кіплінга! Тисячу книжок, вибраних професором університету! Одну тонну тютюну!

Заборона купатись! Міс Вінні Вегер заборонено купатись у Ліверпулі за те, що верхня частина її купального костюму була біла на колір! Заборонено роздягатися в автомобілях! Заборонено переходити дорогу в купальних костюмах! Заборонено лежати на березі в купальних костюмах! Викупалась і біжи в кабінку!

В Ліверпулі сер Чеймберлейн виглядав стомленим! Подушки в багажі сера Чеймберлейна! Квіти в руках міс Чеймберлейн!

Daily News! Daily News! Daily News!

Чому такі дорогі фрукти! Чия провина, оптовиків, чи роздрібних крамарів!
Доставка! Доставка!

Покупець бере на один пенні моркви, а йому треба доставляти її на квартиру за три з половиною милі!

Заарештовано Россі в справі убивства Маттеотті*! Лондон що-дня випиває на чотириста тисяч карбованців молока! Чотириста тисяч галонів молока!

Як нотінгемський рибник Джон Ганбі твердо вирішив самовбитись! Ганбі прибав металеву планку до дна дерев'яної діжки! Ганбі приладнав до планки кільце! Ганбі прив'язав петлю, одягну на ший, до нього кільця! Ганбі натяг на кран брандсбойт! Ганбі одкрив крана! Ганбі чекав поки вода налила діжку і затопила його голову!

Проект нової шапки для артилеристів! Замітьте, для піхоти шапка зостається стара! Британія ще молода! Британія ще молода! Це ясно сказав лорд Піл на банкеті в Отаві (Канада)!

Daily News! Daily News! Daily News!

Служниця знайшла корчмаря мертвим! Джойнсон Гікс подарував штрафа мотористові! Голуби їздять у спеціальному розкішному потязі! Десять причин, чому треба вживати Бруксової перев'язки при пареломах! В лондонських таксі будуть дзеркала і художні реклами! Китайці прохають вибачення! Вугілля ще подорожчає! Раніше паспорт охороняв англійця! Тепер паспорт вартує над англійцями! Голф! Тенніс! Футбол Рагбі! Футбол Асоційовані! Плавання в прибої! Перегони! Бокс! Собачі перегони! Крикет! Жіночий чемпіонат поринання! Змагання в плаванні з парасолькою в руці! Бадмінтон! Полювання на косачів! Полювання на куріпок з сьогоднішнього дня!

Daily News! Daily News! Daily News!

Sandwich (бутерброд) з двох газетних плакатів з екс-чоловічою начинкою всередині тупцює на одному місці. Екс-чоловічий фарш уже був агентом парфюмерної фірми, пропагував як єдину корисну харч сирову опарену пшеницю, проповідником тверезості, головним констеблем у Ковентрі, кларком фірми Лістер і К° Лімітед, льокаєм у секретаря Чемберлейна, приносив на квартиру покупцем замовлену моркву, служив в артилерії, був художнім рецензентом Daily News, а тепер зробився її сандвічем.

"Do sandwiches eat?" (чи сандвічі їдять що-небудь?) питається в нього п'ятилітня дівчинка, що давно спинилася на тротуарі і дивилася зачудованими очима на довгий шерех паперових трикутників що йшов повз неї.

Екс-чоловічий фарш, що йде останнім, згадує, як його їли по черзі експлуататори, яким він служив. "Sandwiches are to be eaten", відповідає він ("сандвічі для того, щоб їх їсти").

Потім він тупцює далі.

Daily News! Daily News! Daily News!

Уошінгтон Пост

(The Washington Post)

"Не одкриваючи ніякої америки, можна сказати, що в Америці зараз центр світового капіталізму, а не в Європі, що була тим центром ще так недавно. Європейська техніка, психологічна Європа, європейська матеріальна культура починають уже бреніти й звучати як "дамаська сталь", "східня орієнтальна розкіш", "арабський кінь" і "шведські сірники". Усе це "бувше" і європейську техніку не можна так само рівняти до американської, як не можна рівняти прекрасну про свій час дамаську сталь, мудро і хитро сплетену з залізних стрічок, із новітньою адамантною неіржавілою тигельною сталлю.

Щож до буржуазної преси, то європейська сучасна преса уже цілком залежить од американської, це її слаба і несмілива подоба. Сама вже геніяльна думка, що всяку газету можна купити, як і всяку іншу крамницю, належить американцям, і от Оскар Вайлд дивується: "я знав, що всі журналісти продажні, але я ніяк не гадав що більшість із них так дешево коштує".

Зовсім ясно і очевидно, що куплена якимось комерсантом газета відтоді високо здійсмаєть лозунг непідкупності, незалежності, позапартійності, незацікавленості преси. Відтоді тим благородніше буде її поза, тим велебніша буде її мова, тим ясніша й приємніша посмішка буде грати на її високочолім обличчі.

Washington Post — офіціоз Сполучених Штатів все-таки далеко пішов вперед від європейських офіціозів. Надаремне ми шукали б у ній editorial (передову) на передній сторінці. Оцю передову, що, так сказати, є "непідкупний" голос американського уряду, довгенько доводиться попошукати по всій величенькій, як на нас, газеті. Бо ж ні цікаву історію про те, як бандити пограбували кіннозаводчика і забрали в нього 850 доларів, ні той факт, що Гувер*, подорожуючи на крейсері, спіймав на вудку п'ятифунтову еспанську макрель, ні те, що мільйонерова жінка хоче з ним розлучитися, бо мільйонер видає їй лише 10 доларів на тиждень, ні те, як потоп пароплав Вестрис, ні те, як забито шулера Ротштейна з великокаліберного револьвера, ні всі інші дуже цікаві матерії, що є на передній сторінці Washington Post, очевидно не можна вважати за передову статтю всеамериканського офіціозу.

Та й взагалі, чого в цьому офіціозі найменше то саме статтів. Для чого статті, коли з телеграм видко, що такий то сенатор сказав це. а такий то сенатор сказав те, а такий то сенатор висловився он-як. Передову ми, нарешті, знаходимо на **шостій** сторінці, передових отих декілька і написані вони на такі теми: тримільярдний резервний фонд, витрати на оплату службовців, недбайливість на морі, дещо про Шекспіра, іміграція через канадський кордон, контрабандні діаманти і ще скільки, все на одній сторінці. Не так мало і дуже різноманітно, але в газеті на 18 сторінок це **все**, за що відповідає редактор, бо інші 17 не його справа, це, так би мовити, матеріал чужий. Передові, а чи точніше сказати, уся editorial (редакторська) $\frac{1}{18}$ частина Washington Post, надруковані інакшим шрифтом, читкішим і світлим.

І от, як це ні чудно, ми зовсім не будемо спинятися на офіційній вісімнадцятій американського офіціозу. Вона до того анемічна й туберкульозна, до того нецікава й неоригінальна, що нічого не дає навіть для пізнання самої газети. Єдине, що можна з цікавістю прочитати в статті про тримільярдний резерв на випадок промислової кризи, це одверте визнання, що хоча "Сполучені Штати рішили вже скільки економічних та соціальних проблем, але ледви чи можна чекати, щоб 48 штатів хоч раз зішлись на якійсь пропозиції, так було тільки тоді, коли нація стояла віч-на-віч з війною".

Тут же таки в офіційному відділі є й наукова стаття. З побожним тремтінням ми дізнаємось, що одна велика церковна корпорація закінчила шостирічне своє дослідження проблеми лікування людей. Один з членів цієї корпорації є відомий лікар. Що ж винайшла після шости років роботи вельмишановна церковна корпорація?

Виявилося, що учені попи не відкидають геть медицини, але знайшли, що, лікуючи людину, треба комбінувати медичні засоби з молитвою. Така метода, вирішили після шости років роботи попи, дає найкращі результати. Молитва плюс касторка. Чудо плюс клістир. Біблія плюс електризація. Далі ж у статті констатується, що чудеса є науковий факт. Наприклад: створити всесвіт хіба це "не неможливе чудо?!" А тимчасом всесвіт існує. Виходить, що чудеса бувають.

Ця офіційна частина потопає в тому, що ми делікатно називаємо "вечірньою пресою". Немає ніякої змоги хоча б перелічити всі інтересантні убивства, автомобільні катастрофи, заручення і розлуки, що наповнюють сторінки офіційної газети. То ж обмежимося на таких сенсаціях, що мають специфічно американський характер.

"Убито студента".

"Монтрес Фріман, студент бірмінгемського коледжу, був застрелений підчас суперечки в бірмінгемському аптекарському магазині. Студент Вестбрук, гавордського коледжу, віддався в руки поліції.

Установлено, що дискусія виникла на ґрунті футбольного суперництва між цими котеджами. Це сталося за три дні перед щорічним футбольним матчем межи цими двома вищими школами".

Ми бачимо, що американський футбол є матерія смертельна ні тільки підчас матчу, а й за три дні перед матчем. Ми сподіваємося ревно, що гавордський коледж виграв матча, своєчасно унешкодивши студента Фрімана, який міг би ще, коли б він був живий — може й забити якийсь гол гавордському коледжеві. Така радикальна маніра вигравати матчі поки що не дуже поширена навіть в Америці. Звичаєм небезпечному голкіперові чи форвардові просто вибивають пару зубів напередодні матчу, або ж випадково виламують йому одно-два ребра.

"Убито мисливця на полюванні".

"Таємниче зникнення Кристофора Колумба Кофе, 70 років одставного страхового агента з мисливського табору у районі Кларк 12 листопада тепер перестало бути таємницею. Негри Персі Ланг і Карсон Льюїс призналися, що вони убили старигана і прив'язавши до колеса, вкинули в озеро..."

Всіх убивств в одному номері куди більше, мабуть коло півсотні, але цікаво те, що

дуже часто в ролі душегубів фігурують негри (colored — кольорові). Про те, як убивають їх, негрів, очевидно, пишуть неохоче. Крім того, великий процент негрів карають на смерть за убивства, що не вони їх вчинили.

Убито з великокаліберного револьвера шулера Ротштейна. Винайдено і освітлено в газеті всю його рідню і всіх його знайомих. На щастя газетних репортерів виявлено, що адміністратор чемпіона боксера Танні* (називаного в нас з невідомих причин Теннеєм) теж колись написав якогось листа Ротштейнові, чи навпаки, дістав сам листа від Ротштейна. От коли б **сам** великий боксер мав якісь стосунки до Ротштейна, то була б сенсація на два тижні. Але й так адміністратор Танніїв затуляє своєю особою Ротштейна в цілій великій статті. Адміністратор великої людини, генерал-аншеф боксерського Наполеона, сам мільйонер і коваль мільйонів. Адже ж хоча американці ніяк не могли збити якихось двадцять тисяч на матч свого світового шахматиста Хозе Рауля Капабланки і ті гроші дав Буенос-Айрес, але на кожному матчі з боксерами-чемпіонами і переможцями і переможений дістають не менше як півмільйона доларів. Адже ж коли нещодавно Танні побив Демпсі і дружина розвінчаного, актриса Естелла Тейлор, їхала до нього з Голівуду, то на кожній станції її зустрічав загін репортерів, фото і кіно-операторів, у газетах було повно телеграм про те, що сказала Естелла Тейлор на такій станції і яке було її самовідчужання на он-якій станції.

"Місис Берта Джіфорд, будучи сиділкою в шпиталі, отруїла 17 душ хворих. Лікарі знайшли, що місис Берта Джіфорд з надзвичайним нервозним піднесенням дивилася на хворих, особливо на тих, що мали оце вмерти, і що вона з особливою насолодою брала участь у похоронах",

"Нічний вартовий Франклін Елеворт Сміт, 50 років, задушив свою дочку Бессі Сміт, 19 років, з невідомої причини. Доктор Коген заявив, що вартовий "не міг стримувати балачки" (had a pressure of speech) і мав нахил забагато балакати. При обслідуванні Сміт сміявся, розповідавши, як воно сталося і найбільше його дратував, казав він, той факт, що дочка його потайки курила цигарки". (Американці уже заснували "Лігу боротьби з тютюном", щоб боротися з тим, що дівчата курять цигарки).

А от як називається напад на негра:

"Голова зломила ключа, але ворога уже замкнено".

"Расел Г. Фрейзер, 28 років, був заарештований вчора після обід і його обвинувачують у нападі. Підчас сварки в пенсильванських паротягових майстернях він нібито вдарив Джорджа Г. Кейзі, негра, по голові локомотивним ключем. Кейзі не постраждав, але ключ зломився. Поліція четвертого району, закликає, коли почалася сварка, свідчить, що ключа відремонтували і що Кейзі знов став до роботи, але Фрейзера забрано в район і посаджено".

Ледви чи Джордж Кейзі, негр, буде дуже радіти з того, що так сталося. Той білий, що його вдарив, і його друзі й товариші все-одно не покинуть так цього діла. Заарештовано білого тільки за те, що він ударив і навіть не вбив негра. Ймовірно, що Джордж Кейзі, негр, своїм життям заплатить за тривкість своєї голови.

"Людська кістка і підбор черевики знайдені у вогнищі в квартирі місис

Роджерс".

"...Поліція, занюхавши специфічний запах від попелу, винесеного з кімнати місис Роджерс, знайшла уламок людської кістки і підбор з дамського черевика. Місис Роджерс, гарненька удовиця, повернулася з подорожі вночі два тижні тому. Її речі zostалися нерозпаковані. Кімната була в порядку.

Допитувано негра, швайцара будинку, коли знайшли французького ключа, на якому були сліди чогось, що скидалось на кров. Хеміки аналізують попіл, знайдений у кімнаті, тимчасом брат місис Роджерс, Воллес Мк' Дауел, клопочеться, щоб сестру його визнали юридично за вмерлу. Він уживає заходів, щоб опіку над її майном — коло 25.000 доларів — доручено йому...

... одночасно на курорті Бойлінг' Спрінг'с (Кип'ячі Води), кажуть, перебувала жінчина, що всіма ознаками була схожа на місис Роджерс. Діставши на пошті чека на 2.500 доларів, вона виїхала з Бойлінг' Спрінг'су".

Можливо, що хеміки з'ясують склад попелу, виваленого з коміну місис Роджерс, гарненької молоді удовиці, й тоді врятується негр-швайцар, винний у тому, що десь знайшли французького ключа з слідами чогось, що поліція покищо вважає за кров. Але й імовірніше, що місис Роджерс десь знайдеться без ніяких драм і трагедій, виконавши своє життєве завдання дати Washington Post сенсаційну колонку.

Втім, укидання молодих жінок у піч практикується в Штатах.

"Вкинув дівчину у піч, каже дезертир".

"Сан-Антоніо. Техас. Хоча урядовці не ймуть віри його словам, Джемс Келлі, ймовірно дезертир з армії Сполучених Штатів, був учора посаджений на основі його свідчення, що це він укинув Елфріду Кнаак, книжкову аґентку і студентку факультету психології, у піч в іллінойському поліцейському районі..."

Елфріда Кнаак, книжкова аґентка і студентка факультету психології, умерла від ран. Нач. Району де це сталося, звільнено з посади. Та рештка колонки заповнена міркуваннями й звітками на тему, що чи є Джемс Келлі справді дезертир, чи ні. Почувається, що коли він дійсно дезертир, то нічого дивного в його вчинках немає. Чи він укинув дівчину в піч, чи він (з невідомих міркувань) бреше, однаково його аморальність знаходить собі цілковите й адекватне пояснення в тому, що він дезертир.

Окрім цих убивств, є ще ціла серія "commonplace murders" (звичайних собі убивств), самогубств, автомобільних катастроф, смертей від газу, затоплених пароплавів і інших подій з смертельними результатами. Американська газета, бодай офіціоз, на всі сто користується з того факту, що люди, яких ще не вбили, з насолодою читають про те, як уже вбито інших. Чи це є почуття того самого порядку, що й свідомість тепла і затишку у читача славнозвісних різдвяних оповідань про замерзлого хлопчика, чи може люди мають насолоду з убивств саме тому, що вбивства заборонені законом, але така насолода існує і американська газета за два центи дає читачеві не менше як на два долари цієї розкоші.

Автомобільні інциденти особливо цікаві тим, що вони зв'язуються з "сухим законом" — заборонаю спирту. Відоме діло, в Америці дуже багато автомобілів. У цій же

Washington Post пропонують цілком справний, новий "Форд" тільки позаторішньої моделі за сорок п'ять доларів. Людина, що живе в Н'ю-Йорку і що користувалася автомобілем чотири роки, опиняється в дуже незручному становищі. Продати такий автомобіль (коли він дешевої марки) не можна: його ніхто не купить. Подарувати його нікому — його ніхто не візьме, навіть негр-швайцар. Тимчасом він забирає багато дорожнього місця.

І от такий громадянин вивозить свій автомобіль за місто, виходить із нього, немов хоче купити сигарет і пускається тікати по-під тинням назад додому, покинувши автомобіля на дорозі. Російські емігранти знімуть з такої машини більш-менш цінні трубки і продаватимуть їх за копійку у ремонтних рундучках, саму ж машину хтось звалить з дороги і вона там догниватиме віку.

Де багато автомобілів, там багато автомобільних катастроф. На одній сторінці нашого нумеру Washington Post не менше як два десятки убитих і покалічених автомобілями і з десятків судових процесів, що з них кожен дзенькає десятком тисяч доларів.

"Жінка заперечує п'яну їзду"

"Підносячи свою неповинність у п'яній їзді, міс Мей Беатріса О'Нейл, 39 років, вчора вимагала над собою суду в судді Гуса Шуда в Комунікаційнім Суді. Її звільнено під заставу в 500 доларів.

Міс О'Нейл засуджено за їзду з несправним гальмом і оштрафовано на 25 доларів. Її заарештував вночі у вівторок полісмен-моторист Джон Фонда́л з Бюра Вуличного Руху".

Міс Беатріса якось вислизнула, а Джон Геллі сів.

"Взято 1.500 дол. Застави по шістьох обвинуваченнях".

"Джонові Дж. Геллі запропоновано внести 1.500 доларів застави. Він не вніс їх, і його посаджено в районову тюрму. Геллі заарештовано ночі у вівторок і йому поставлено обвинувачення п'яної їзди, буйної поведінки, биття вітрин, їзди без лихтарів, відсутності посвідки на їзду на авто і відсутності реєстраційної картки".

Видко, що Джон Дж. Геллі, не буди чоловіком заможним, сильно постраждає. Заборона алкоголю існує саме для тих, у кого немає грошей. Заможні п'ють чорно.

"Кіно-актрису заарештовано за п'янство і лайку".

Алму Рубенс*, кіно-зірку, обвинувачується в тому, що вона була "дуже п'яна" і вживала лайливої та непристойної мови після автомобільного інциденту. Вона напалася на місис Шолвер, коли її авто, в якому був негр-шофер і служниця, налетів на авто місис Шолвер, що стояло на вулиці. Міс Рубенс вийшла з кінофабрики "дуже п'яна" і напала на місис Шолвер. Служниця міс Рубенс при цьому схопила місис Шолвер за горлянку і била її кулаками в лице".

Весь нумер повний автомобільних катастроф. Автомобілі зіткнулись один з одним, убито Трестона Камлера, фахівця в дослідженні і винищенні комуністичного руху в Америці; автобус налетів на ваговоза, котрий, ваговіз, стояв з загашеними позадніми лихтарями, убито двох, поранено п'ятнадцятьох; автомобіль Електричної Компанії

покалічив міс Монгомері, 40 років; потяг міської залізниці наскочив на авто Франка Вагнера, президента Політехнічного Інституту, і Франк Вагнер помер; і, нарешті,

"... Автомобіль ударив і знівечив Л.Г. Гофера, міського урядовця, в той момент, коли він малював на брукові пересторогу для пішоходів, щоб вони береглися від автомобілів".

Але більшість катастроф трапляються саме не через те, що забагато автомобілів, а через те що автомобілісти забагато п'ють. Через Лос-Анджелос на мекіканськiм кордоні щодня переїзджать сотні автомобілів у Мехіко і всі вони за день два повертаються з п'яними, як смерть, громадянами назад.

Заборонений "сухим законом" алкоголь, жахливим привидом стоїть над сучасною Америкою. Експерти оцінюють алкогольну "промисловість" у 50 мільйонів доларів річно (Associated Press). Найбільший емпоріум спирту це Детройт, але й через інші прикордонні пункти ввозиться колосальна кількість напоїв, а всередині країни існують гігантські заводи горілки, існують "нелегально". Капітал невдержно вливається в цю сферу промисловости, де існують високі ціни. Сенатори, поліцейські шефи, самі керівники й пропагандисти заборони заробляють колосальні суми на продажі спирту.

І одночасно вся газета повна боротьби з алкоголем. Як і раніше, старанно виловлюють "захалаявників" (bootleggers), що приносять горілку за свій страх і ризик, не платячи процентів концернам. Оштрафовують ресторатора і з ним, звичайна річ, його сімох офіціантів. Виловлюють п'ятьох тіток, що несуть собі по флакончику на пиріг, (mince-pie) й тільки фігурують у газеті, як порушники спиртового закону. Музиканта Фредерика О. Рінкера вкидають у в'язницю на рік і штрафують на п'ятсот доларів за те, що він віз у своїм авто спирт. Завзята точиться війна проти дрібноти, що неорганізовано і індивідуально порушує "сухий закон" і цим замазують очі, щоб не так видко було організоване і масштабне порушення "сухого закону".

"Чікаго. Управління освіти, поліцай-департамент і адміністрація заборони поєднали свої зусилля, щоб винищити недозволений продаж горілки **дітям шкільного віку**. Кампанія почалася після того, як власник одного спиртового підприємства **застрелив школяра** і тепер ця кампанія поширилася на всі школи Чікаго. Поліція попереджає всіх підозрілих торгівців, щоб **вони не дозволяли дітям шкільного віку грати в карти і пити** в їхніх ресторанах. Учні мали горілку в своїх партах і продавали її іншим. Д-р Герман Бундezen звернувся до школярів з відозвою про шкідливість і отруйність "захалаявної" горілки.

Газета по вінця напхана порушеннями законів, очевидно мусить бути повна і поліцією. Три чверти всіх колонок починаються або кінчаються поліцією. Поліція американська розмаїта і много взірна. Є спеціальні "тверезі загони", "діамантні загони", "наркотичні загони", "авторухові загони" і іще багато всяких загонів (squads). Щодня американці інформуються про те, кого звільнено, кого знижено, кого підвищено і кого призначено в поліції. Так, ми дізнаємося, що в "наркотичному загоні" чотирьох серджентів деградовано в рядові за те, що в їхніх речах було знайдено голки для вбрикування морфію. Нічого немає тільки про те скільки спирту споживає сама

поліція. Спиртова "промисловість" взагалі з поліцією в спілці і виловлюють тільки неорганізованих споживачів.

Але є ще одна велика промисловість, у якій поліція являється акціонером. Це бандитизм.

Славнозвісна чикагська вулична війна, де бандити стріляли з кулеметів, бомби, якими рвуть будинки дуже завзятих охорнців порядку, панцерні, озброєні кулеметами, ваговози, що в них транспортують гроші, доводять, що не все спокійно в найбагатшій на світі країні. Колосальна поліцейська і детективна система настановлена обороняти священну власність, кінець-кінцем сама повертається проти власности. Керівники бандитських нападів на банки – самі багатії і самі банкири. Вони сенатори. Вони судді. Вони поліцай-шефи. Їх не можна упіймати і засудити. Ловлять і засуджують тільки тих попихачів, що добувають для них же гроші. Звичайна річ, цього в газеті Washington Post не пишуть. Пишуть тільки, що "на жаль, у Н'ю-Йорку вже запанували чикагські методи бандитизму". Коли якогось багатія, землевласника і лихваря забили з револьвера, то несподівано виявляється, що багатій, землевласник і лихвар сам був членом банди, близький приятель Ела Порубаної-Морди (Al Scarface) і що вбили його, очевидно, члени тієї банди за неакуратність у грошових розрахунках. Все це виявляється, і тимчасом для похорону:

"... замовлено труну з срібла, що коштує п'ятнадцять тисяч доларів, закликано п'ятьох попів і одного архієрея і такі-то громадські діячі виступатимуть з промовами на могилі".

Але ті, кого ще не вбили, можуть спокійно жити. Вранці їх не турбуватиме навіть гуркіт молочарських тачанок.

"Резинові шини повинні бути на молочарських фурах".

"Бостон. Білл, що вимагає резинових шин на вранішніх молочарських фурах, був поданий у штаті депутатом Чарлзом Сімонсом Лінну".

Так само спокійно працює біржева машина, висмоктуючи живицю з пролетарів. Але й тут законність наполовину показова. Ми читаємо у Washington Post про фірму, що продавала фермерам ділянки для плянтацій... на морі. Десятки великих і малих фірм цуплять злиденні ощадження дрібного міського люду, заманюючи великими процентами. Грошей у Штатах лишок, то ж солідні фірми виплачують дуже малі проценти. Робітник, клерк, швейцар, двірник, чорнороб, шахтар, батрак хотіли б швидше накопити маленьку суму, щоб можна було женитися. Як мухи на тенглфут-папір потрапляють вони на акції компаній, що живуть з бідноти.

Багаті ж і досвідчені на це не ловляться. Вони живуть світським життям. Про них існує відділ у газеті "Society". Там можна прочитати, куди поїхав сенатор такий-то і капіталіст он-який, чия дочка заручена з чийм сином і де саме, виконуючи соціальну повинність, гратимуть у бридж такі й такі високошановні леді. Грають вони у бридж уранці, це не просто розвага, а це громадська функція. У тій самій газеті приводиться матч у бридж по радіо межі трьома фахівцями картярства. Докладно розповідається, які карти були на руках у трьох спеціалістів і які карти були в четвертого "бовдура"

(dummy). На протязі половини друкованого аркуша подається хід гри і ще на піваркуша додано коментарів. У Washington Post немає шахів, але є щоденна задача бриджу.

Світські американці, бодай "республіканці", бодай "демократи" однаково люблять титули, принців і королів. Англійський король у Washington Post просто зветься The King, ніби Америка й досі англійська колонія. На різдвяному конкурсі Washington Post дасть цілу сторінку — сцену коронування нового японського імператора і "шість інших сторінок фото-студій, вартих **того, щоб їх оправити в рямці**". "Коли якийсь паршивий італійський граф Антоніо де Босдар заручився з американською актрисою Бенкгед, Washington Post дає його здоровенний портрет. Тимчасом італійці - "Даґо" - користуються в Штатах мало чим більшою пошаною, ніж негри. В якомусь кіно-журналі якась тютюнова фабрика починає рекламну тираду з того, що "руська леді з насолодою курить свою цигарку..."

І от чи тут винні "руські леді", чи просто розклад світського товариства дійшов такої точки, але американські дівчата курять, як гусари.

Бостон. Національна жіноча спілка християнської поздержливости (Дамське Товариство Тверезости) if you please поширює свою виховавчу діяльність, намагаючись прищепити американській молоді наукові істини про наслідки вживання нікотину. Резолюція запропонована міс Ідою Ліліян Пейдж, директором секції наркотиків, така:

"Національна жіноча спілка християнської поздержливости поширює свою виховавчу активність, намагаючись прищепити американській молоді істину про вживання нікотину: ми вимагаємо, щоб заборонили законом продаж тютюну **малолітнім**; ми рішучо протестуємо **проти невірних і обманних реклям**; ми закликаємо жіноцтво нації утримуватися від куріння в інтересах. їх власного здоров'я і здоров'я їх дітей".

Міс Пейдж висловила думку, що одним із засобів такої боротьби буде плякат з образом молодої матері з дитиною на руках, з сигареткою в руці і з ореолом диму навколо обличчя; вона сказала, що підпис під цим образом буде такий: "Чи ви бажаєте такого ореолу навколо американського материнства?".

Характерна в цій резолюції і цій боротьбі роля реклями. Відома річ, в Америці нічого не можна продати без реклями. Солідні фірми жаліються, що вони **мусять** уживати безсовісної реклями, бо інакше публіка їх обминатиме. Система обману ще раз б'є по самих дурисвітах. Світова фірма Вінчестер пише про своє збройове масло такі безсовісні речі, що видно, що й вона не могла обійтися без комерційної брехні. Рекляма взуттєвої фірми в Washington Post починається з того, що "безплатно робиться рентгенівський знімок вашої ноги, щоб ви могли вибрати собі потрібний фасон черевика". Автомобільна фірма обіцяє при кожному купленому автомобілі подарувати вам "прекрасного різдвяного індики". Рекламуються таблетки, з допомогою яких "кожен може вирости на десять сантимет. протягом двох місяців". Навіть святі й пророки не можуть обійтися без реклями. В Washington Post є спеціальний відділ clairvoyants (ясновидці), "zareestrovani штатом Колумбія".

Марта Спенсер. "Надзвичайний читець людської долі. Перша ясновидця

сучасної епохи".

"Для вас може мати велике значіння, коли б ви знали суть вашого сьогоденного одчаю; ваше майбутнє щастя може залежати від правильного рішення і належної поради. **Нічого у вас не питаючи** (підкреслення Марти Спенсер), я розповім вам причину вашої візити, імена друзів, родичів і справжні факти вашого життя, що ви визнаєте за абсолютно правдиві. Повне задоволення, або я не беру грошей.

"Стереоптикон лекції".

П'ятниця 1379 Ірвінг-Стріт. "Мисль утворює людські аури, скопійовані з живого життя".

Надзвичайна лекція. За вхід 50 центів.

"Сьогодні ввечері спиритичні сеанси".

"Д-р Джейн Б. Коутс. 8.15 ввечері. Вхід 50 центів. 1379 Ірвінг-Стріт".

І так далі. Це в Уошінгтоні, а в провінції володіють душами ворожбити, відьмаки, дощові спеціалісти і пристрітові фахівці.

Настирна, грандіозна релігійна пропаганда зробила своє діло. Система обману б'є по самих дурисвітах. Ворожбити й демонологи конкурують з попами.

Washington Post це невеличка (18-20 сторінок) офіційна й стримана газета. Спорт займає в ній усього тільки три сторінки, біржа чотири і об'яви — чотири. Це, так би мовити, газета скромна і поважна, як на американську. Читач легко може собі уявити, що робиться хоча б у New-York Times — сорок чотири сторінки дрібного тексту. Скільки там спорту, скільки там біржі, скільки там реклами, скільки там убивств, скільки там заручень, скільки там автомобільних катастроф, скільки там віски, скільки там наркотиків, скільки там бандитизму і скільки там — як в усій буржуазній пресі — скільки там брехні.

Форвертс

("Vorwärts")

Сорок шість років існує соціаль-демократична газета "Вперед" (Vorwärts) і ах! як далеко з цього півстоліття посунулася вона назад. Дуже посунулася вона назад, хоча керманичам її здається, що вони й досі браво тупцюють на тім самім місті, де їх поставили колись творці соціалізму.

З лиця Vorwärts, правда, zostався ніби такий самий. Vorwärts, berliner volksblatt (берлінська народня газета), zentralorgan sozialdemokratischen partei deutschlands. Тільки на тілі трохи потовшав старий Vorwärts, бо народив ще вечірку "Der abend",* цілу купу додатків, і в голосі його подекуди, дуже рідко, звучать давні ноти — він подекуди випалить словом "буржуазний" і найбільше в самих несподіваних місцях, деь говорячи за футбол, бо "Форвертс" веде клясову лінію і реалізує клясову боротьбу, головним чином, на футболі.

Щоб найкраще ознайомитись з ліцемірним стариганом, прочитаймо твір Едуарда Бернштайна* "Ми і держава" (Wir und der staat) "В якій державі ми живемо?"

Багато якому читачеві може видатись чудним, що соціаль-демократ становить таке питання. Та хто читав статті, що останнім часом з'явилися в соціалістичній пресі з приводу озброєнь, натрапляв почасти на такі найменування тієї держави, що в ній тепер живе німецький народ, які можуть, а то й мусять повести до цілком хибних висновків щодо ставлення соціаль-демократії до цієї держави...

Далі в гусячих лапках і підкреслено наводить маститий вождь ці найменування: "капіталістична держава", "буржуазна держава", а більшовики-комуністи ще й уживають сучасну Німеччину "імперіялістичною державою": все це, мовляв, тому, що державою тією ще не керують революційні соціалісти.

Але Бернштайна на м'якині не проведеш. Він добре знає, що між усякими скрайностями десь є золота серединка, знаходиться вона і тут:

... "Але хіба Німеччина бувши ще (яке надзвичайне, яке оптимістичне, яке революційне "ще") не соціалістичною державою, конче мусить бути державою антисоціалістичною, ворожою соціалістам?"

Є, виявляється, і причина, чому Німеччина не є буржуазна держава. Бернштайн не соромиться витягти з-під пороку віків знамените "загальне виборче право, необмежене цензом". З допомогою цього універсального медикаменту він щасливо доводить, що Німеччина не є буржуазна держава, він елегантно одмахується від того факту, що в Німеччині санкціоновано і potwierджено приватну власність, і що вона регулює політику. Ах, всього цього не треба розуміти вже так буквально, кокетує Бернштайн і береться рахувати голоси... в Рейхстагові. Виходить, що ліве крило (вкупі з негідниками комуністами) складає в Рейхстагові майже половину і коли ще дехто з центру прилучиться, то... то як же можна розповідати робітникам, що ми, ах! ах!, живемо в буржуазній державі.

Далі Бернштайн, цитуючи Кавтського,* доводить ще, що капіталізм не все одне, що імперіялізм, і що не всякий капіталізм, що є імперіялізм.

Покінчивши легко і весело з номенклатурою, Бернштайн переходить до питання — хто є пануюча кляса в Німеччині. Правда, охоче визнає Бернштайн, що у господарчій житті Німеччини переважає ще (о, надзвичайне "ще"!) приватний капітал, але... І приватна власність у конституції гарантована, але...

Можна було б сто літ гадати, яке "але" знайшов Бернштайн, доводячи, що Німеччина не є капіталістична держава, і не догадатись. А це так просто, у тій самій конституції сказано нижче: "Зміст і межі приватної власності з'ясовуються законами"; наприкінці: "Власть зобов'язує, вона повинна служити на загальне добро".

Ото воно "але" — замовкніть, клеветники і баламути! Ви чуєте слово: "Власність повинна (так "повинна"), служити на загальне добро".

Та Бернштайн не спиняється в своєму тріумфальному поході проти неправди. Тамо ж таки, нижче, він знаходить податок на спадщину, а це є наявне обмеження власності.

Але далі ще краще: "Робоча сила перебуває під особливим захистом держави... Робітники і службовці можуть спільно з підприємцями працювати над урегулюванням умов роботи і над розвитком продукційних сил. Об'являється свобода спілок і об'єднань, як для підприємців, так і для робітників".

Процитувавши все це, товариш Бернштайн починає хвилюватись і бити себе в перса. Де ж тая ваша капіталістична республіка? Хіба це капіталістична республіка? Ані боже мій! Таке можуть казати тільки нахабні більшовики.

А соціаль-демократи, вживаючи такої термінології, підкопуються, сами того не знаючи, "під нашу дорогу, демократичну Німецьку республіку".

Така, виходить, програма "центрального органу соціаль-демократичної партії", що називається, як на гріх, "Вперед". Сучасна Німеччина, значить, не є капіталістична держава, як ми думали, глядячи відсіля, а це є "ще не соціалістична держава". Воістину дивну еволюцію проробляють адепти мирної еволюції соціалізму. Можна б назвати, не помилившись, таку еволюцію піруетом.

Та яка ні нахабна програма офіціозу соціаль-демократії, а організаційні висновки з неї побивають усі рекорди. І всамперед "Форвертс" лобзає стопи Черчіла і принцеси.

Черчіл* написав книгу про імперіялістичну війну. "Форвертс" "не може не захоплюватись Черчіловим літературним хистом і насамперед його "лицарською поведінкою"". Одсипавши йому зо три коші компліментів, "Форвертс" цитує Черчіла. Черчіл сидів із Ллойд-Джорджем* після замирення в його на квартирі. Вони балакали про те, щоб послати скільки пароплавів харчів голодному, переможеному населенню Німеччини.

Цю пропозицію Черчіла "Форвертс" друкує здоровенним шрифтом і виділяє абзацем. Правда, виявилося, що харчів усе ж таки не послали. Далі цитується думка Черчіла, що більше воєн не буде... "Локарнський договір являється європейським відповідником до Вашингтонської умови поміж С.Ш.А., Японією і Великобританією, яка умова установила і забезпечила мир у Тихому океані. Ці два високі інструменти забезпечують розвій цивілізації. Вони є — дві піраміди миру (знову великий шрифт і здоровий абзац), обіруч Атлантики, міцні й непорушні. Вони є ті гранітні основи, на яких ще величніші мрії Ліги Націй і ідеалізм пакту Келогового* можуть будувати колосальні, одностайні конструкції майбутнього".

Все це страшенно подобається "Форвертсові".

Ну от, а ви кажете, а ще балакають, "коли ж сам Черчіл співає гімна єднанню народів".

Лукавий стариган удає, ніби він сам вірить у те, що каже.

Можна уявити собі, що Черчіл, прочитавши вирізок з "Форвертса", те ж скаже, тими самими форвертсовими словами. Ну от. А ще балакають. А ще кажуть, що соціаль-демократи!

Але соціаль-демократи з "Форвертсу" захоплюються не самим тільки Черчілом. У них є ще одна тепла романтична любов, це кронпринцеса Вікторія.* Згодом імператриця, жінка Фрідріха III. Цей самий Фрідріх III через три місяці царювання

вмер. "Форвертс" щиро про це жалкує і каже, що він, той Фрідріх, був "за конституційну свободу, за спокійний, постійний прогрес" (жирним шрифтом і абзацем).

Правда, ця ж таки кронпринцеса вважала соціалізм за "дике, отруйне безглуздя", жахалася з "мізерних людей", що співали року 1792 Марсельєзу, але зате ж вона сказала: "Принци та принцеси повинні бути людяні й добрі, вони не повинні думати, що вони з іншої плоті й крові, ніж бідні люди, селяни, робітники і слуги, а зносини з цими людьми, що ми завжди плекали й плекатимемо, мають дуже хороший вплив на тих, хто призовані царювати".

Так от від чого захоплюється і бризкає солодкою слиною "Форвертс". Шкода, що він не знає Вайлдовської формули* для такої філософії: "Яка користь була б від нижчих клас, коли б вони не подавали нам добрий приклад?"

Кронпринцеса дуже була проти Бісмарка,* і за це "Форвертс" ще раз вилизує їй п'яти. "Ми любили Німеччину, каже вона (а вона була дочка англійської королеви Вікторії), і хотіли бачити її сильною та великою і то не тільки через меч, а через усе, через справедливість, через культуру, прогрес і свободу" (підкреслення "Форвертса").

Який незвичайний, щасливий збіг у думках! Яка зворушлива гармонія! І "Форвертс" так само думає.

На біду, цьому перешкоджають лихі люди. Ці лихі люди, ці баламути, негідники, забіяки — це, звичайно, комуністи.

Не без того, правда, що "Форвертс" нападається і на монархістські організації. Але й тут винні, головним чином, комуністи. Коли б вони не баламутили, то не народилися б і фашисти, а всі поробилися б соціаль-демократами.

Комуністи це те, де "Форвертс" витрачає найбільше темпераменту, він точить крокодилові сльози з приводу сталевого шолома і дойчнаціоналів, він з батьківською суворістю свариться пальцем на підприємців, але, забачивши комуністів, надто ж комуністичну партію Німеччини, він починає плюватись і лаятись як звощик. Волоцюги, ледарі, склочники, вбивці, люмпени, демагоги, лепетуни, невігласи так і сиплються з вуст поважного некапіталістичного буржуа, у кожному номері "Форвертса" неодмінно має бути інформація про те, як комуністи десь зірвали збори "свобідних профспілок" і навіть улаштували бійку. Другого дня у тому ж "Форвертсі" друкується лист зі спростованням, якому — спростованню — "Форвертс" сам не вірить і скептично похитує головою. Подекуди з'являються і спростовання без коментарів. От, приміром, лист депутата ландтагу комуніста Голко:

"З приводу статті "Знову напад комуністів — гарненький собі депутат ландтагу" в номері 104 abend-у від 2 березня 1929 року я установлюю: невірно, що я першого березня 1929 ввечері в льокалі по Відснакській вулиці 34 організував напад на вірних союзів футбольстів клубу Моабіт, чи брав у такому нападі участь, невірно, що я при цьому проявив особливу ініціативу, невірно, що я топтав ногами тих, що лежали долі, невірно, що я у розмові з поліцією "героїчно покликався на свою недоторканість" і "якось, незрозумілим чином, був випущений урядовцями, які держалися коректно". Правда ж є те, що я 1 березня 1929 року, коли нібито трапилося все це, уже виїхав з

потягом 19.04 ввечері з Ангальтського вокзалу у Дрезден".

Цього листа "Форвертс" майже не коментує і зовсім не заперечує, а завтра знов надрукує повідомлення про якусь бійку.

І треба сказати, що не все з тих повідомленнях — брехня. Бійки справді відбуваються щодня. Клясова ненависть у сучасній Німеччині така, що шукає виходу просто в бійках. Інакше питання, хто перший ті бійки провокує. Але в пивних, на зборах, на вулиці партії б'ються між собою, а "Форвертс" істерично репетує і закликає до порядку. Немає дня, щоб не вбито якогонебудь комуніста, робітника, фашиста, а подекуди й соціаль-демократа, бо не у всіх соціаль-демократів у Німеччині тече в жилах чорнило, як у соцдекінських вождів. Багато революційного робітництва ще й досі перебуває в лавах соціаль-демократичної партії. Але для "Форвертса" в усьому винні комуністи.

Є, однак, для "Форвертса" одне світле явище в Німеччині, що цілком урівноважує шкідливий вплив комуністів. Це явище, світле і романтичне, це для "Форвертса" — шуцполіція з її начальником соціаль-демократом Цергібелем.

Ніжна любов до поліції так і сяє з жирного обличчя "Форвертса". Поліція в нього скрізь коректна, героїчна, культурна, самовіддана служниця "некапіталістичної" Німеччини. Дуже докладно, з захватом і замилюванням, розповідається про спортивне свято, спортивні виступи, спортивні досягнення берлінської поліції, відзначається, що було дуже багато публіки, і що спортивне свято поліції мало не абиякий фінансовий успіх. Немає ні сліду іронічної усмішки, з якою говориться про "буржуазний футбол".

За що ж так любить "Форвертс" німецьку поліцію? І за те, що вона охороняє "некапіталістичний" лад, і за те, що берлінським поліцайпрезидентом — соціаль-демократ Цергібель, але головне за те, що поліція це єдина форвертсівська зброя проти демонстрантів. У Берліні демонстрації заборонені, заборонені саме з бажання і з прохання соціаль-демократів. Коли в "Форвертсі" читаємо заголовок: "Давно пора", то це значить, що в Шлезвігу якась округа теж у себе заборонила вуличні демонстрації.

Десь у якомусь районі берлінському відбулося комсомольське зібрання. Ідучи по домах, комсомольці пішли колоною і стали співати. Негайно з'явилася поліція і почала розганяти демонстрантів. При цьому виникли суперечки, і комсомольці "навіть почали ставити опір". Тоді поліцай такий то "мусів ужити своєї службової зброї" і поранив комсомольця в ногу. Що сталося з комсомольцем — "Форвертс" не пише, але кінчається замітка тим, що "п'ятьох коноводів заарештовано".

Поліція розганяє комсомольців, що вертаються з піснями додому, стріляє в них і "заарештовує коноводів", і "Форвертс" піддає належну пошану поліції.

Ще одним комуністи дуже дошкулили "Форвертсові". На тих зборах, де їхня меншість, вони подекуди, сівши купою, "починають хором ревти" і не дають вельмишановному товаришеві Уріху балакати. Голова примушений закрити збори, вельмишановний товариш Уріх застається не висловившись. Робітники позбавлені змоги ще раз почути добре знайому аргументацію. Революція страждає. "Свободу зборів" порушено. "Форвертс" плаче.

Радянський Союз стоїть у "Форвертса" на другім місці. Рідко, дуже рідко він ставиться до нас нейтрально, або визнає раптом, що війна Польщі проти Союзу була б війна контрреволюційна. А понайбільше нам попадає так, як і німецьким комуністам.

Щонумеру друкуються бабські плітки про наших вождів під заголовками вроді: "Розвал совітської диктатури". Щонумеру з похабним глузуванням розповідається про картковий хліб, про безпритульних, про те, що в нас (який нечуваний жах!) позбавлені права голосу позбавляються також прав на хлібні картки.

Зрідка "Форвертс", крекчучи, висловлює надію, що об'єктивні обставини примусять радянський уряд завести "справжню демократію". Узагалі ж і Черчил, і принцеса Вікторія для нього устократ ближчі й миліші, ніж "більшовісти".

З куди меншим ентузіазмом "Форвертс" займається іншими хатніми і закордонними справами. Він картає Мусоліні* і його систему перевиборів. Він при цьому трошки компліментує Феррі у таємній сподіванці знову привернути Феррі до "соціалізму". Він вітає студентські маніфестації і заколоти в Іспанії проти Прімо-де-Рівери* і — о диво! — зовсім не гнівається на еспанських студентів за вуличні демонстрації. У Китаї він стоїть за Куо-мін-дан.* Він грозиться, що в Англії лейбуристи* знову матимуть більшість у парламенті і знову буде їхній уряд. Він радіє з перемоги лібералів в одній окрузі, де раніше завжди мали більшість консерватори. Він дискретно і делікатно мовчить про американські діла. Поважно і глибокодумно він обмірковує той факт, що Джеренал Моторс купили найбільшу на континенті автомобільну фірму німця Адама Опеля. і, обміркувавши цей факт, він знаходить, що, з одного боку, є в цьому дещо не вигідне для робітничої справи, і що — з другого боку — в цьому факті є дещо вигідне для робітничої справи.

З приводу президентури Гувера* він одзначає, що американські історики одшукали Гуверів родовід. Виявляється, на радість "Форвертсові", що прадід президента Гувера був німець і що звали цього прадіда Андреас Губер.

"Форверст" дуже радий, що в Німеччині такий прекрасний, справедливий, позакласовий суд. Він уболює серцем своїм тільки тоді, коли члена союзу червоних фронтовиків, замість на чотири роки, засадовили лише на чотири місяці: — "За недоведеністю обвинувачення в крадіжці". Союз червоних фронтовиків у нього взагалі на одній дошці з комуністами, і йому дуже болять від цього на серці. Він, "Форвертс", також дуже поважає робітництво. От, приміром, замітка.

"Почесний доктор Віселл.

Синові народу.

До 60-го року народження делегація Кільського університету передала міністрові праці Віселлові призначення його на доктора *honoris causa* юридичного і державних справ факультету. Це вшанування надається, як сказано в грамоті: (жирно) "синові народу, що в упертім змаганні піднявся до керівничих вершин, чие думання і ділання спрямовані на те, щоб органічною відбудовою господарства здійснити ідею єднання всіх, що творять і працюють ("aller schattenden" — надзвичайне німецьке слово для "працювати", що понімає в собі чисто всяку діяльність, хоча б і жандармську), який

скупе дозвілля свого життя, повного роботи і відповідальності, віддавав науці і збагатив німецьке народознавство твором "Право і звичай старого ремесництва".

Це визнання *серйозної роботи робітника* (підкреслює "Форвертс") досі було дуже рідким ділом. Тим більше тут його треба привітати, що Віселл сам в Кілі протягом довгих років працював, як металіст і як спілковий вождь".

Отже, "Форвертс" хоче нас запевнити, що Віселл тому тепер доктор *honoris causa*, що він робітник з походження, а не тому, що він тепер міністер праці. Його дуже радує такий збіг обставин, що Віселл "сам в Кілі" працював як робітник-металіст. І справді, який щасливий збіг фактів! Яка знаменна випадковість! Як узагалі все гарно в Німеччині!

У хатнім житті "некапіталістичної" Німеччини "Форвертс" підносить важливість третейських судів між робітництвом і підприємцями. Коли підприємці відмовляються скоритись постанові такого суду (хоча їх представники увіходять туди паритетом), "Форвертс" похитує головою і делікатно свариться пальцем. Він пояснює підприємцям, що так не гаразд робити. Він застерігає, що робітники будуть незадоволені. Він освітлює неморальність і антисоціальність таких учинків. Він вважає, що виховання капіталістів ще геть незавершено. Але все це ввічливо і навіть не іронічно. Він щиро сповіряє на те, що капіталісти колинебудь зрозуміють.

Більший класовий ентузіазм "Форвертс" проявляє в такому випадкові. Якийсь домовласник, вивісивши на дверях ліфту табличку з написом: "Nur für Herrschaften" ("Тільки для панства"), заборонив няньці вивозити на ліфті докторового сина і запропонував цій няньці ходити пішака на чорний хід. І доктор і "Форвертс" були дуже розгнівані. Доктор привів комісію, і комісія переконалася, що нянька, будучи слаба на здоров'я, не може носити докторового сина по темних східцях чорного ходу. Справа розбирається далі, а "Форвертс" ударив у громову статтю на тему: "Де ж рівність і братерство?" У цій статті домовласника не раз сміливо названо словом "буржуазний" і вжито до нього всякої іронії.

"Форвертс" агітує за соціаль-демократію. З тріумфом сповідає він, що піп святої церкви такої то вступив до соціаль-демократичної партії. Наводиться коротка попова біографія і висловлюється певність, що його священство будуть ревно боротися за марксизм. Не сказано тільки, чи шановний новий товариш покине служити меси, чи й надалі буде розмахувати тепер уже соціаль-демократизованим кадилом.

"Форвертс" дбає також про селянство, головним чином, звичайно, про скривджене селянство радянського краю. Але він не покидає без поради і без серйозного слова і своє "некапіталістичне й небуржуазне" селянство.

"Де хороша картопля?"

Так запитує він заголовком і в підзаголовку написано: "Серйозне слово до сільського господаря". Виявляється, що на ринку, на жаль, торгують гнилою картоплею. Тимчасом німецький сільський господар уславився добрячею картоплею. Де ж вона, тая картопля, я питаю?

До "Форвертса" є кілька додатків. Є додаток для жінок, бо, очевидно, не з жіночим

розумом читати саму газету. Є додаток "Знання і розвага", де вміщаються відомості про дуже старих людей, про те, як одна жінка народила двічі по семеро дитинчат одразу, друга тричі по шестеро і т. д.

Поруч із тим — розвага. У кожному номері кариктура на комуністів і дотепний до неї текст. От, скажімо, ідуть двоє по вулиці. Весна, грязюка. Один каже: "До чого ж глибокий мул на тротуарах", а другий відповідає дотепно і дуже смішно: "Не глибший, ніж у комуністичній партії Німеччини".

Або така анекдота: двоє кололи дрова і ніяк не могли розколоти дубову колоду. Тоді один із них десь побіг, щось узяв, повернувся, і колода легко розкололася. "Як це сталося?" — зі здивуванням питає другий. — "Дуже просто", одповів той, "я взяв у свого кузена партійний квиток комуністичної партії Німеччини".

Як бачить читач, тут дуже тонко і страшенно смішно натякається на те, що комуністична партія Німеччини намагається розколоти профспілки.

Подекуди цей тонкий гумор проявляє "Форвертс" і не в відділі гумористики. От, приміром, повідомлення про подорож Буденного* по Сибіру. "Форвертс" "дізнався", що офіційні вражіння про цю подорож невірно освітлюють факти. "Форвертс" пронюхав, що в Сибіру селяни "незадоволені" з радянської влади, що було ясно з однієї записки, яку подали Буденному. Словом, зовсім як у сатириконській анекдоті про німецьку газетну інформацію підчас війни.

"Казань об'явила себе Самарою і вимагає приходу німецького війська".

"Форвертс" картає також мілітаризм... у лавах комуністів, що заводять військову дисципліну, а також у французькому окупаційному війську з приводу того, що двісті салдатів умерло від поганих умов життя за останній місяць. Французькі генерали ганяли салдатів у двадцятип'ятиградусний мороз на марш у тридцять кілометрів, багато захворіло. Факт сам по собі, очевидно, сумний, але для "Форвертса" це "мілітаризм"! От коли б з салдатами поводитися культурно, це, очевидно, не буде мілітаризм. Дуже дотепно і дуже смішно бореться "Форвертс" з бюрократизмом у відділі сатири та гумору. Один художник, проходячи повз ліс підчас "сибірських" морозів (чим натякається, що Радянський Союз окрім іншого лиха породив також і морози), підібрав напівзамерзлого зайця. Він приніс його додому і пробував оживити, та заєць помер, і його поховано в землі.

Другого дня милосердний художник дістав листа від лісничого, де той вимагав повернути незаконно забраного зайця лісництву. Довелося художникові викопувати зайця, загортати в папір, перев'язувати шворкою і нести в лісництво. Про бюрократизм у міністерствах "Форвертс" не розповідає нічого. Очевидно його там немає, бо там же сидять свої соціаль-демократи.

Сторінки об'яв "Форвертса" читають все ж таки переважно робітники. І от є така колонка, з-під якої визирають симпатичні фізіономії спекулянтів на бідності. Один продає залізні пічки. Другий ліжка, нові й уживані. Третій, четвертий, п'ятий, шостий, сьомий, восьмий і так до побідного кінця. Продають... одержу.

"Мало ношені фраки, смокінги, піджачні костюми...".

"Маленошені костюми кавалерів (!). Костюми мільйонерів, лікарів, адвокатів. Неімовірні дешеві ціни. Рекомендую пальто, фраки, смокінги, піджачні пари, штани, спортивні костюми; купую, принагідно, не ношену одержу. Варто прийти, хоч би ви жили дуже далеко!"

"Маленошені костюми з кавалерського плеча, смокінги, фраки, піджачні пари. Спеціальність — до смішного дешево костюми для людей з товстим животом. Бальні костюми даються позичково".

От воно побутове обличчя "Форвертсове"! Рептильний, продажний, льокайський, провокаційний, клеветницький, він все таки товчеться коло робітничих мас. Він пропонує їм задхлі ідеї "з кавалерського плеча", він позичає їм філософські фраки і смокінги з плеча "мільйонерів, лікарів, адвокатів". За цей старомодний буржуазний костюм він хоче купити їх для буржуазії. В такому філософському фракові незручно демонструвати на вулиці, незручно здійсмати повстання, незручно носити рушницю, незручно керувати кулеметом. За поношений фрак, за потерті адвокатові штани, за роздובаний панський автомобіль, за потовчену панську двоспальну кровать хоче "Форвертс" купити німецький пролетаріят.

Та німецький пролетаріят уже виріс з поношеної буржуазної одержу, вона тріщить і репається по всіх швах. Для "Форвертса" і тільки для нього зостається "до смішного дешевий костюм з товстим животом".

Примітки

"Обличчя буржуазної преси" — це серія з чотирьох сатиричних нарисів Майка Йогансена, що їх було надруковано у харківському журналі "УЖ" ("Універсальним журналі"), де Йогансен був зокрема співредактором. Нариси там було опубліковано у такій послідовності:

"Таймс" — № 1 (листопад) 1928, стор. 14-20;

"Тан" — № 1 (3) (січень) 1929, стор. 73-77;

"Дейлі Ньюз" — № 2 (4) (лютий) 1929, стор. 46-50;

"Уошінгтон Пост" — № 6 (8) 1929, стор. 60-66.

Сатиричний нарис Майка Йогансена "Форвертс", про однойменну німецьку соціал-демократичну газету, був надрукований у харківському журналі "Нова генерація", у № 2 за 1930 рік. "Vorwärts" ("Форвертс") в перекладі з німецької означає "Вперед".

Редакція "Нової генерації" тоді "експериментувала" з набором журналу. То тексти набиралися таким чином, що з літер утворювались якісь фігури, то якісь тексти українською мовою набиралися замість кирилиці латиницею, то набиралися кирилицею, але лише малими літерами, тобто і початок речення, і назва, і ім'я чи прізвище починалися з рядкових літер, а не з прописних... Тобто журналісти-футуристи з революційним ентузіазмом намагалися ламати традиції. От і цей нарис Йогансена був набраний там лише малими літерами. Тут задля зручності читача нарис відтворений у

"звичайному" вигляді – із прописними буквами.

Нарис про німецьку газету "Форвертс" є продовженням того його циклу, який друкувався в "УЖ" (що той "УЖ" у 1929 році припинили видавати). Можливо, цей нарис Йогансен писав теж саме для публікації в "УЖ", але через закриття останнього віддав у "Нову генерацію".

У даній публікації 2017 року збережено правопис оригіналу, тобто 20-х років ХХ сторіччя, котрий дещо відрізняється від сучасного.

Коментарі до цих текстів, викладені нижче, не належать Йогансеніві й у журналах не друкувалися; додані до даної публікації 2017 року.

Таймс

"Таймс" (англ. "The Times" – "Часи") – щоденна газета у Великобританії, одна з найвідоміших світових газет. Виходить друком з 1785 року. Багато газет запозичили назву у "Таймс", наприклад, американська "Нью-Йорк таймс", індійська "Таймс оф Індія" та інші. "Таймс" була заснована Джоном Уолтером 1785 року і називалася тоді "The Daily Universal Register" ("Щоденний перелік новин"), редактором став сам же Уолтер. 1 січня 1788 року, після появи 940 випусків, назва змінилася на "The Times".

Сер Джозеф Остін Чемберлен (англ. Sir Joseph Austen Chamberlain (1863-1937) — британський державний та політичний діяч.

Карл Гайнрих Маркс (нім. Karl Heinrich Marx (1818-1883) — німецький філософ-матеріаліст, теоретик-суспільствознавець, політеконом, політичний журналіст-публіцист; протагоніст робітничого соціалістичного руху та один із засновників Першого Інтернаціоналу. Його наукові роботи та політекономічні дослідження, об'єднані в теоретичне суспільствознавче вчення, що за його іменем отримало назву марксизму і стало підґрунтям соціалістичного і, пізніше, комуністичного руху в Європі і світі.

Гораціо Герберт Кітченер або Горацій Герберт Кітченер, 1-й граф Китченер (англ. Horatio Herbert Kitchener, 1st Earl Kitchener) (1850-1916) — британський військовий діяч.

Вадим Георгійович Меллер (1884-1962) — український художник-авангардист (кубофутурист, конструктивіст), сценічний художник, дизайнер театральних костюмів, ілюстратор та архітектор. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1942).

Жовтєнята — в Радянському Союзі учні 7-9 років, що їх об'єднано в гурти при піонерській дружині школи. Гуртами керували ватажки з числа піонерів або комсомольців школи. У цих гуртах діти готувалися вступати до Всесоюзної піонерської організації імені В.І. Леніна.

Петрушка (тут) — персонаж із поеми Миколи Васильовича Гоголя "Мертві душі", лакей головного героя Павла Івановича Чичикова. Цитата: "Вдачі він був більше мовчазної, ніж балакучої; мав навіть благородний нахил до освіти, тобто до читання книг, змістом яких не турбувався: йому було байдужісінько, чи це пригоди закоханого

героя, просто буквар, чи молитовник: — він усе читав з однаковою увагою; якби йому підкинули хімію, він і од неї не відмовився б. Йому подобалося не те, про що читав він, а більше саме читання, або, краще сказати, процес самого читання, що от, мовляв, з літер завжди виходить яке-небудь слово, яке часом чорт його знає що й значить. Це читання відбувалося здебільшого в лежачому стані у передпокої, на ліжку й на матраці, що зробився через таку обставину плескуватим і тоненьким, як коржик".

Найблагородніший Орден Підв'язки (англ. The Most Noble Order of the Garter) — вищий лицарський орден Великої Британії. Найстаріший орден у світі. Усього за статутом лицарів ордену Підв'язки не може бути більше 25, включаючи монарха.

poste-restante (англ.) - до запитання.

Льюїно Лейн (англ. Lupino Lane) (1892-1959), англійський актор і керівник театру, член знаменитої родини Льюїно.

... *п'єси О'Нейла "Кохання під в'язами"*... Юджин О'Ніл (англ. Eugene Gladstone O'Neill) (1888-1953) — американський драматург, лауреат Нобелівської премії з літератури за 1936 рік. У його п'єсі "Кохання під в'язами" йдеться зокрема про подружню зраду, секс парубка зі своєю мачухою, та вбивство нею немовляти, народженого від цього зв'язку.

Джордж Фокс (англ. George Fox) (1624-1691) — англійський ремісник, релігійний дисидент, містик, засновник Релігійної громади Друзів, яке також відоме як квакери.

Тит Лівій (лат. Titus Livius) (59 до н.е., — 17 рік н.е.) — давньоримський історик, автор "Історії від заснування міста" (*Ab urbe condita*), що збереглася частково.

Гілберт-Кіт Честертон (англ. Gilbert Keith Chesterton) (1874-1936) — англійський письменник, християнський мислитель і журналіст кінця XIX — початку XX ст. Автор поезій та п'єс, біографій, апологетичних християнських творів, художньої прози, зокрема у жанрах фантастики та детективу (серія детективних оповідань про отця Брауна), літературний та мистецький критик.

Едґар Аллан По (англ. Edgar Allan Poe) (1809-1849) — видатний американський письменник, поет, есеїст, драматург, літературний редактор і критик, з когорти "батьків-основоположників" американської літератури. Один із іноземних авторів, твори котрих Майк Йогансен перекладав українською.

"*В моїй уяві... непереможний одчай*" — Цитата з новели "Людина юрби". Нарис Йогансена "Таймс", що закінчується цією цитатою з Едґара По, було опубліковано у листопадовому номері "Універсального журналу" за 1928 рік, а перед тим, у тому ж 1928-му у Харкові видавництвом "ДВУ" ("Державним Видавництвом України") була видана книга "Едґар По. Вибрані твори" у перекладах Майка Йогансена та Бориса Ткаченка, з передмовою Йогансена. До збірки увійшли такі новели Едґара По: у перекладах Майка Йогансена - "Золотий жук", "Повість Скелястих гір", "Людина юрби", "Падіння дому Ашерів", "Мовчання - баснь", "Ти єси!"; у перекладах Бориса Ткаченка - "Факти у справі містера Волдемара", "Знайдений у пляшці манускрипт", "Чорний кіт", "Яма та маятник", "Бочка Амонтільядо", "Овальний портрет", "Побачення", "Викажчик - серце", "Береніка", "Метценгерштайн", "Дідько на дзвіниці",

"Убийство на вулиці Морґ", "Викрадений лист". Того ж 1928 року Майк Йогансен переклав українською вірша Едгара По "Дім привидів".

Тан

"Тан" (фр. "Le Temps" - "Час") була щоденною газетою економічної, політичної та інтелектуальної еліти Франції, яка дотримувалася помірних політичних поглядів. Її зміст, репутація за кордоном і здатність визначати політичний курс робили її найвпливовішою газетою країни. Це була газета еліти, газета для еліти, з її престижем не могло зрівнятися жодне видання Франції. Історія видання та цікава, і повчальна. Саме ця газета, яка виконувала функцію інформаційного органу французької еліти в кінці XIX - початку XX ст., була з усією строгістю засуджена цією ж елітою після Другої світової війни і не отримала дозволу на подальше видання. Щоденна газета "Тан" була заснована протестантом з Ельзасу Огюстом Неффтцером. Перший номер "Тан" з'явився 24 квітня 1861 року і був датований 25 квітня: так за традицією надходили всі паризькі щоденні видання, що виходили в другій половині дня - адже в провінцію вони доходили тільки наступного дня. Програма цієї газети може бути охарактеризована одним словом - свобода. "Тан" виступала не тільки за свободу преси, але і за свободу в більш широкому сенсі слова: політичні свободи, демократичні реформи, свободу віросповідань, свободу економічної діяльності та підприємництва. Тут, проте, важливо мати на увазі, що демократизація, за яку виступала "Тан", мала, за висловом одного з її співробітників, аристократичний характер. Вона не була газетою для широких народних мас.

quelle horreur (фр.) — як жахливо.

"Южный край" — газета, що видавалася російською мовою в Харкові з 1 грудня 1880 року до 1918 року. У 1912-1917 рр. газета виходила двічі на день — ранковим і вечірнім випусками. У 1899-1917 рр. окремі числа виходили з "Ілюстрованим додатком". "Южный край" був однією з найбільших провінційних газет у Російській імперії. Наприкінці 1890-х років його наклад становив від 2 до 5 тисяч примірників, після революції 1905-1907 років — від 12 до 40 тисяч на день. За своїм напрямом "Южный край" прилягав до "Московских ведомостей" і протистояв більш офіційній і теж великій газеті "Харьковские губернские ведомости". На початку XX століття газета не піддавалася попередній цензурі, щодня виходила на 6-8 сторінках, а в неділю — на 12 сторінках. Половину і більше обсягу в ній обіймали реклама та оголошення. Ціна становила 3 копійки. З газетою співпрацювали письменники та діячі культури: Юрій Говоруха-Отрок, Михайло Арцибашев, Аркадій Аверченко, Григорій Данилевський, Гліб Успенський, Володимир Немирович-Данченко, Микола Бекетов...

"Bulletin du Jour" (фр.) — "Щоденний бюлетень".

... ресторану "Буфф" і "Вілли Жаткіна". — "Вілла Жаткіна" — Малий театр у Харкові, що з 1902 по 1941 рік знаходився на Харківській набережній (був зруйнований під час Другої світової війни). "Віллою Жаткіна" називався тому, що з 1909 по 1915 рік

його власником був купець В.В. Жаткін. Йому ж належав і ресторан "Буфф".

Альбер Тібодє (фр. Albert Thibaudet) (1874-1936) — французький письменник і літературний критик. Історик, географ і філософ за освітою, був одним з найавторитетніших французьких критиків у період між двома світовими війнами.

Едмон Гондіне (фр. Edmond Gondinet) (1828-1888) — французький драматург і лібретист.

Анрі де Реньє (1864-1936), Еміль Золя (1840-1902), Гонкур (Едмон, 1822-1896, або Жюль, 1830-1870) — французькі письменники; Поль Гарсін (1894-1954) — журналіст та редактор французьких журналів.

Empire Britannique (фр.) — Британська імперія.

Le sous-marin "L 55" (фр.) — Підводний човен "L 55"

L'attentat de Liege (фр.) — Напад в Льежі.

L'assassinat du general Obregon (фр.) — Вбивство генерала Обрегона.

Альваро Обрегон Салідо (ісп. Alvaro Obregon Salido) (1880-1928) — мексиканський військовий і політичний діяч, учасник Мексиканської революції, президент Мексики з 1 грудня 1920 по 30 листопада 1924. У 1928 Обрегон знову взяв участь у виборах президента і виграв їх, але незабаром після прибуття в Мехіко, ще не встигнувши вступити на посаду, був убитий у ресторані студентом-католиком Хосе до Леоном Торалєм, який був прихильником повстанців-крістерос і противником антиклерикальної політики Обрегона і його наступника президента Кальєса.

ex officio (фр.) - за посадою.

Le Petit Parisien — французька щоденна газета, що видавалася з 15 жовтня 1876 по 17 серпня 1944 року і була однією з головних газет Третньої республіки.

"Revue de la Presse" (фр.) — "Огляд преси".

tenir (фр.) - тримати.

Справа Дрейфуса - судовий процес у грудні 1894 року в Франції і соціальний конфлікт, що відбувся після цього (1896-1906). Справа про шпигунство на користь Німецької імперії офіцера французького генерального штабу, єврея родом з Ельзасу (на той момент території Німеччини) капітана Альфреда Дрейфуса (1859-1935), розжалуваного військовим судом і засудженого до довічного заслання за допомогою фальшивих документів і на хвилі сильних антисемітських настроїв в суспільстві. Справа набула великого суспільного резонансу і зіграла значну роль в історії Франції і Європи кінця XIX - початку XX століть. Справу Дрейфуса Майк Йогансен згадує побіжно й у своїй книзі "Як будується оповідання" (Харків, Книгоспілка, 1928) на стор. 117 (в аналізі оповідання Едгара По "Ти єси!") і виноскою відсилає читача до роману Анатолія Франса "Острів Пінгвінів", що у тому сатиричному творі справу Дрейфуса виведено під назвою "справа Піро", їй повністю присвячена книга шоста ("Новий час. Справа щодо вісімдесяти тисяч копиць сіна"). Про справу Дрейфуса, до речі, неодноразово згадується в романі того ж Франса "Сучасна історія".

Дейлі Ньюз

"Дейлі Ньюз" (англ. "Daily News") — перший таблоїд у США, який сьогодні займає шосту сходинку у списку газет-лідерів світового значення. Видається з 1919 року. Творці американського таблоїда випробували чудовий комерційний трюк з метою просування видавництва: організували широкомасштабну акцію — національний конкурс краси, що призвело до швидкого зростання популярності як самої газети, так і її інвесторів.

Англієць серед людодів! Англієць серед людодів! Нова книга Герберта Велза! Помилки знаменитого письменника! Як герой містера Велза чинить мов дурень і балакає мов розумний! – Мається на увазі видана 1928 року повість Герберта Велза (або Уеллса) "Містер Блетсуорсі на острові Ремполь".

Бібула – промокальний папір.

Пакт Бріана – Келлога, Паризький пакт – договір про відмову від війни як знаряддя національної політики; отримав назву за іменами ініціаторів – міністра закордонних справ Франції А. Бріана і держсекретаря США Ф. Келлога. Підписаний 27 серпня 1928 року представниками 15 держав (пізніше до них приєдналися майже всі існуючі в той час країни). Укладення договору означало перший крок на шляху створення системи колективної безпеки в Європі.

Джон Буньян (Баньян, Беньян, англ. John Bunyan, 1628-1688) – англійський письменник, баптистський проповідник.

Карл Ауер фон Вельсбах (нім. Carl Auer von Welsbach, 1858-1929) – австрійський хімік, дослідник рідкоземельних елементів. У 1900 році Ауер фон Вельсбах запропонував використовувати в електричних лампах накаливання осмієву нитку замість вугільної. Через дорожнечу осмію це удосконалення не набуло поширення, однак зумовило перехід на вольфрамові нитки, які використовуються до теперішнього часу.

Джакомо Маттеотті (італ. Giacomo Matteotti, 1885-1924) – один з лідерів Італійської соціалістичної партії, юрист. 10 червня 1924 року був викрадений і вбитий фашистами.

Уошінгтон Пост

"Уошінгтон Пост" (англ. "The Washington Post" – "Вашингтонська пошта") — найбільша газета столиці Сполучених Штатів Америки, також входить до числа найстаріших у США. Містить термінові новини, репортажі на національні та міжнародні теми, нариси та коментарі. Була заснована Стілсоном Хатчінсом (Stilson Hutchins) і почала видаватися 6 грудня 1877, попервах накладом усього лише 10 тис. примірників; згодом наклад виріс у десятки разів.

... що Гувер, подорожуючи на крейсері... – Герберт Кларк Гувер (англ. Herbert Clark Hoover 1874-1964) – 31-й президент США з 1929 по 1933 рр., від Республіканської партії.

Алму Рубенс, кіно-зірку... – Альма Женев'єва Рубенс (англ. Alma Genevieve Rubens, 1897-1931) – американська актриса німого кіно; знімалася в 1913-1929 роки, з недовгим перервою в 1926 році. Її проривом в кіно стала роль Лемон у фільмі "Reggie Mixes In" (1916). Кар'єра актриси почала валитися в 1920-х роках через пристрасть до кокаїну. Всього зіграла близько 60 ролей. За свій внесок в кіноіндустрію була удостоєна зірки Голлівудської "Алеї слави".

... чемпіона боксера Танні... – Джин Танні (англ. Gene Tunney, повне ім'я Джеймс Джозеф Танні, англ. James Joseph Tunney, 1897-1978) – американський боксер-професіонал, чемпіон світу в суперважкій вазі.

Форвертс

"Der abend" — "Вечір" (нім.)

Едуард Бернштайн (нім. Eduard Bernstein, 1850-1932) — німецький соціал-демократичний теоретик і політик. Вважається засновником теоретичного ревізіонізму в Соціал-демократичній партії Німеччини.

... цитуючи Кавтського... — Карл Йоганн Каутський (нім. Karl Johann Kautsky, 1854-1938) — провідний теоретик соціал-демократії. Займає видатне місце в історії марксизму, був редактором четвертого видання "Капіталу" Карла Маркса.

Черчил — Сер Вінстон Леонард Спенсер-Черчилль (англ. Winston Leonard Spencer-Churchill, 1874-1965) — державний діяч Великої Британії, письменник, найбільше відомий як прем'єр-міністр цієї країни у роки Другої світової війни, лауреат Нобелівської премії з літератури 1953 року "за неперевершеність історичного й біографічного опису, за блискуче ораторське мистецтво, з допомогою якого відстоювалися найвищі людські цінності". На час написання Йогансенем даного нарису Черчилль був членом Британського парламенту, до того міністром фінансів, а раніше військовим міністром.

... сидів із Ллойд-Джорджем... — Девід Ллойд Джордж (англ. David Lloyd George, 1863-1945) — державний і політичний діяч Великої Британії, лідер ліберальної партії, прем'єр-міністр (7 грудня 1916 — 22 жовтня 1922), граф (з 1944 року).

... мрії Ліги Націй і ідеалізм пакту Келогового... — Ліга Націй — перша міжнародна міждержавна організація, створена з метою розвитку співробітництва, досягнення миру і безпеки між народами. На практиці основними завданнями були дотримання прав національних меншин і вирішення територіальних конфліктів у світі після Першої світової війни. Була заснована на Паризькій мирній конференції в 1919-1920 рр. Ініціатором її створення виступив 28-й президент США Вудро Вільсон. Проіснувала до 1946, коли її функції були перейняті Організацією Об'єднаних Націй (утв. восени 1945). Пакт Бріана-Келлога (англ. Kellogg-Briand Pact), відомий також як Паризький пакт — міжнародний договір про відмову від війни, як знаряддя національної політики, підписаний 27 серпня 1928. Договір отримав назву за іменами ініціаторів — міністра закордонних справ Французької республіки Арістиди Бріана і держсекретаря США

Френка Келлога. Угоду було підписано поза рамками Ліги Націй. Її ратифікували в багатьох країнах, зокрема в США, Французькій республіці, Сполученому Королівстві, Німеччині, Королівстві Італія, Японській імперії, Радянському Союзу. Але вона все одно не вберегла світ від війни.

... кронпринцеса Вікторія. — Вікторія Саксен-Кобург-Готська (англ. Victoria, Princess Royal, 1840-1901) — британська принцеса, друга німецька імператриця (1888). Представниця німецької Саксен-Кобург-Готської династії, що правила Великою Британією. Старша донька британської королеви Вікторії та Альберта Саксен-Кобург-Готського. Дружина німецького імператора Фрідріха III (з 1858). Матір останнього німецького імператора Вільгельма II.

... не знає Вайлдовської формули... — Тобто не знає думки Вайлда. Оскар Фінгал О'Флагерті Вілс Вайлд (або Уайльд, англ. Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde, 1854-1900) — видатний ірландський англомовний поет, драматург, письменник, есеїст.

... проти Бісмарка... — Отто Едуард Леопольд фон Бісмарк-Шенгаузен, з 1865 року граф, з 1871 — князь фон Бісмарк, з 1890 — герцог Лауенбурзький (нім. Otto Eduard Leopold von Bismarck-Schönhausen, 1815-1898) — німецький державний і політичний діяч. Прем'єр-міністр Пруссії (1862-1890), бундесканцлер Північнонімецького союзу (1867-1871), перший райхсканцлер Німецької імперії (1871-1890). За дипломатію реальної політики та сильне урядування отримав прізвисько "залізний канцлер". Його вважають національним героєм Німеччини.

Він картає Муссоліні... — Беніто Муссоліні (італ. Benito Amilcare Andrea Mussolini, 1883-1945) — італійський політичний діяч, фашистський диктатор Італії з 1922 по 1943 роки. Сконцентрував усю владу в своїх руках як провідник (il duce) Фашистської партії, та спробував створити Італійську імперію, яка була б у військовому союзі з гітлерівською Німеччиною. Поразка Італії у Другій Світовій війні привела також до втрати влади Муссоліні.

... проти Прімо-де-Рівери... — Мігель Прімо де Рівера-і-Орбанеха (ісп. Miguel Primo de Rivera y Orbaneja) маркіз де Естелья (1870-1930) — іспанський державний діяч, генерал. Здійснивши державний переворот 13 вересня 1923 року, очолив уряд і став фактичним диктатором Іспанії. Його дії отримали підтримку як короля Альфонса XIII, так і громадської думки, незадоволеної парламентом, який був не в змозі забезпечити стабільне правління, вирішити соціальні проблеми країни і завершити війну в Марокко. Прімо де Рівера заявив про свій намір вирішити наболілі соціальні та політичні проблеми, а потім піти у відставку і повернути країну до нормальних конституційних форм правління. Було призупинено дію конституції, розпущено уряд і парламент, введена цензура. За згодою короля створена "військова директорія" на чолі з Прімо де Ріверою. В 1925 встановив у країні військово-монархічну диктатуру. Тим не менш, глобальні проблеми, що стояли перед країною, вирішені не були. На тлі суспільного невдоволення та у зв'язку з економічною кризою й піднесенням революційного руху М. Прімо де Рівера 28 січня 1930 змушений був подати у відставку і виїхати до Парижу, де вмер через 6 тижнів.

У Китаї він стоїть за Куо-мін-дан. — Коу-мін-дан (зазвичай "Гоміньдан", китайською 國民黨, буквально: "Націоналістична партія") — перша правляча політична партія в історії Республіканського Китаю, існує з 1912 року. Партія вела збройну боротьбу з генералами Бейянського угруповання (1912-1928), та пізніше з Комуністичною партією Китаю, намагаючись отримати керівництво всією країною. Боротьба з останньою прийняла форму громадянської війни. Гоміньдан зазнала поразки (1949) та була змушена до перенесення на Тайвань. Разом із Першою народною партією сформувала "синю коаліцію", що хоче об'єднання Китаю, в той час як "зелена коаліція" на чолі з Демократичною прогресивною партією стоїть на позиціях проголошення Тайваню як незалежної держави під назвою "Республіка Китай".

Лейбуристи. — Тобто лейбористи, члени одної з найвпливовіших у Великій Британії Лейбористської партії.

З приводу президентури Гувера... — Герберт Гувер (англ. Herbert Clark Hoover, 1874-1964) — тридцять перший президент США з 1929 по 1933, від Республіканської партії.

... про подорож Буденного... — Семен Михайлович Будьонний (1883-1973) — один з найвідоміших радянських воєначальників. Брав участь у збройній інтервенції в Україну 1917-1921 років. Один з перших п'яти Маршалів Радянського Союзу (1935). Голова Товариства радянсько-монгольської дружби. Повний Георгіївський кавалер, один з трьох тричі Героїв Радянського Союзу.

[1] Коментарі до слів та речень, помічених зірочками, дивіться в розділі "Примітки" у кінці книги.

[2] Social Schooling. Каламбур читач має мені простити. М. Й.

[3] Books and features